

Constanța de Dunca-Schiau

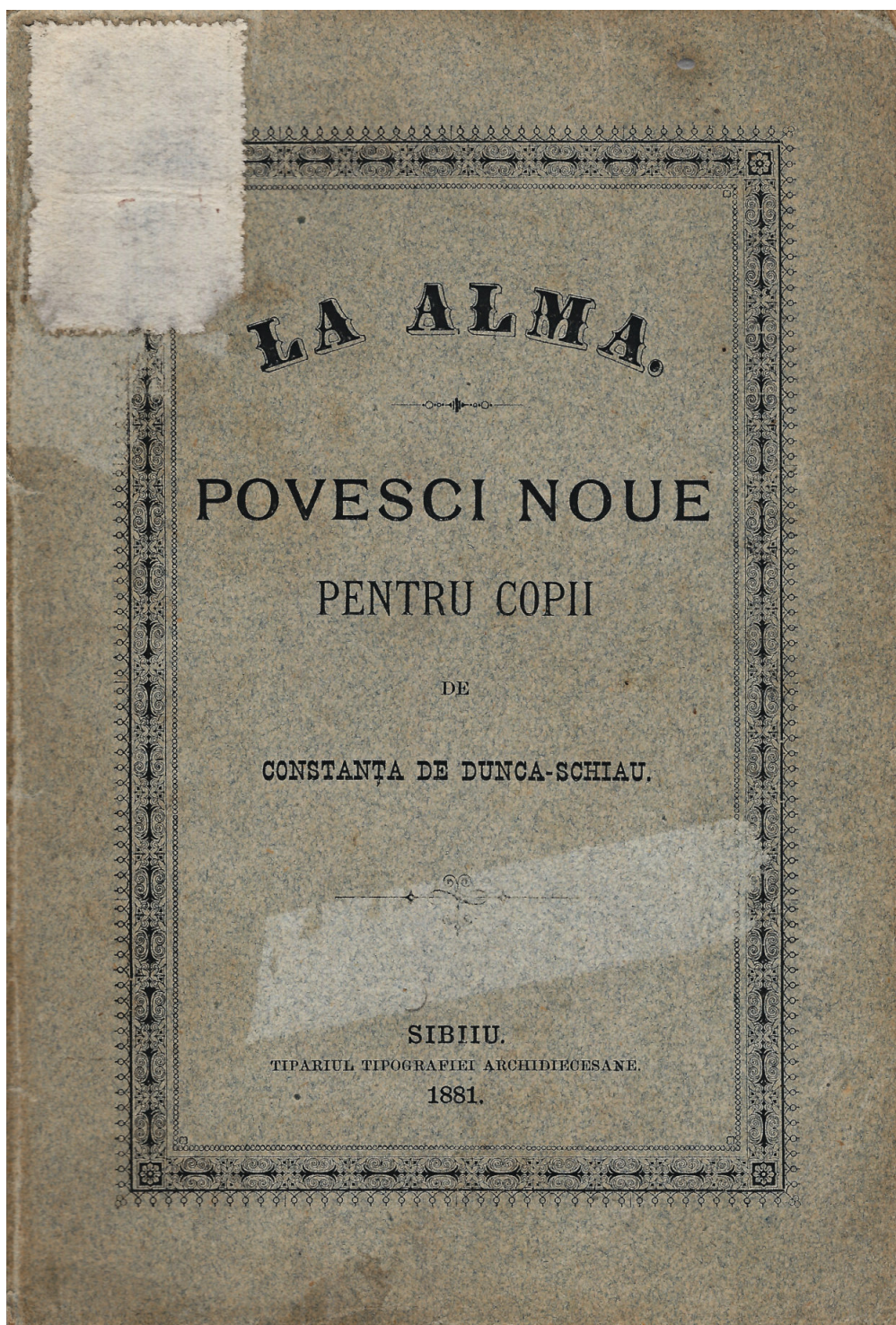
La Alma.
Povesci noue pentru copii

1881

Ediție electronică de Alexandru Pănoiu
publicată sub licența
Creative Commons Atribuire 3.0 Neadaptată (CC-BY)

Descărcați această carte în format HTML, EPUB, MOBI sau PDF de la
<http://alxp.dyndns.org/la-alma>

La Alma. Povesci noue pentru copii

Cuprinsul

Notă asupra ediției	4
Greșeli de tipar îndreptate	5
Glosar de nume comune și proprii	5
Cine a fost Constanța de Dunca-Schiau ?	6
<i>Epistolă de dedicațiune spre a servi de prefață</i>	9
Șórecele și fiul seu	11
Privighitóra și împératul	17
I.	17
II.	20
III.	22
Scrófa și lupul	26
Boldul ascultátor	30
I. Boldul ascultă de nănașa sa	30
II. Boldul ascultă de împératul	34
Oglinda pocită	37
Flóra din raiu	40
I.	40
II.	41
III.	41
IV.	42
V.	42
VI.	43
Degetarul de aur și degetarul de fier	45
I.	45
II.	46
III.	48
IV.	51
V.	52
VI.	54

Notă asupra ediției

Această ediție electronică reproduce textul ediției tipărite din 1881, cu ortografia originală. Nu am modificat textul original decât pentru a corecta câteva greșeli de tipar cu totul evidente.

Pentru cititorii de astăzi, ortografia și vocabularul din 1881 pot să ridice unele probleme de înțelegere. Cu vocabularul nu am ce să fac altceva decât să le recomand cititorilor să folosească serviciile Internetului, și mai ales ale minunatului sit dexonline.ro.

În ceea ce privește ortografia, tabelul alăturat arată corespondența dintre literele de atunci și cele de astăzi.

Pe lângă utilizarea unor litere care astăzi nu se mai folosesc, ortografia din 1881 mai are și alte particularități :

- De multe ori, dar nicidecum întotdeauna, se scria *e* sau *é* acolo unde astăzi scriem *ie* sau *ia* ; de exemplu, *eșia* în loc de *ieșea*, sau *ésă* în loc de *iese*. (Ortografia românească încă mai păstrează urme ale timpului când *e* însemna *ie* — până și astăzi scriem *el*, *ea*, *ei*, *ele* în loc de *iel*, *ia*, *iei*, *iele*.)
- Se scria adesea *s* acolo unde astăzi scriem *z*, de exemplu *causă*, *chines*, *curiositate*. Câteodată autoarea ezită între *s* și *z*, de exemplu scrie într-un loc *francesii* și *englesii* și în alt loc *franceze* și *englezesc*.
- Se punea un apostrof (') în loc de liniuță de unire (-) pentru a marca eliziunea unei vocale ; așadar se scria *vêdându-mă*, cu liniuță de unire pentru că nu lipsește nimic, dar *perdându'si*, cu apostrof pentru că lipsește *i* din *își*.
- Se scria un *u* mut la sfârșitul cuvintelor care se termină cu un *i* nesilabic și nu sunt nici pronume, nici forme de plural : *ântâiu*, *spuseiu*, *voiu*.
- Distribuția literelor *đ* și *z*, amândouă reprezentând sunetul *z* era oarecum predictibilă ; se scria *đ* acolo unde alternează cu *d*, și în cuvintele de origine latină unde etimonul latinesc avea *d*. Dar autoarea scrie într-un loc *đăresce* și în altă parte *đărîră*, semn că până și pentru cele mai cultivate persoane regulile erau prea complicate.
- Distribuția literelor *â*, *ê*, *î*, *û*, care toate reprezintă vocala *î*, era numai parțial predictibilă. Se scria *â*, *ê*, *î* acolo unde alternează în flexiune cu *a*, *e*, *i*. Se scria *ântâiu*, pentru că vine (probabil) de la **antaneus*. Autoarea scrie *întêlni* din motive obscure (cuvântul nu vine din limba latină). Se scria *rîs* și *rîu* pentru că vin de la *risus* și *riuus* ; *tîmpit* și *sfârîma* pentru că nu vin din limba latină. Se scria *û* în *sûnt*, *sûntem*, *sûnteți*, ca un compromis între realitatea fonetică și dorința pioasă de a le face să pară că au ceva de-a face cu forma latinească *sunt* (de fapt n-au) ; tot cu *û* se scriau cuvintele *lûngă* (pentru

În loc de	Astăzi se scrie
à	ă
đ	z
é, è	ea
ê	â
ě	â
ì	i
ï	i
ó	oa
sce, sci	ște, ști (de obicei) ste, sti (câteodată)
û	â u (sînt, sîntem, ...)

că vine de la *longum ad*, iar *longus* a dat în limba română *lung*) și *adûnc* (pentru că vine de la *aduncus*).

Greșeli de tipar îndreptate

Numerele paginilor se referă la ediția tipărită din 1881.

- Șórecele și fiul seu :
 - *Șóregele* în loc de *Șórecele*, chiar în titlul poveștii ;
 - *putea 'i* în loc de *puteai* (p. 9)
 - *Uitâte* în loc de *Uită-te* (p. 18).
- Privighetórea și împăratul :
 - *vedea 'i* în loc de *vedeai* (p. 24)
 - *stăpâne* în loc de *stăpâne* (p. 29)
 - *vin 'o* în loc de *vino* (p. 32)
 - *apretuî* în loc de *aprețuî* (p. 33)
 - *japonului* în loc de *Japonului* (p. 37)
 - *se* în loc de *sě* (p. 37)
 - *japon* în loc de *Japon* (p. 38)
 - *japonului* în loc de *Japonului* (p. 39)
 - *asculta 'i* în loc de *ascultai* (p. 40)
 - *ve 'ți* în loc de *veți* (p. 42)
- Scrófa și lupul :
 - *copii* în loc de *copiii* (p. 48)
 - *vedea 'i* în loc de *vedeai* (p. 48)
 - *credemě* în loc de *crede-mě* (p. 50)
 - *ancă* în loc de *încă* (p. 50)
 - *a 'i* în loc de *ai* (p. 53)
- Boldul ascultător :
 - *înfîpgite* în loc de *înfîpgi-te* (p. 59)
 - *sperà* în loc de *spera* (p. 63)
 - *ficei* în loc de *ficeii* (p. 65)
 - *dute* în loc de *du-te* (p. 67)
- *ve 'ți* în loc de *veți* (p. 73)
- *dragoște* (p. 74)
- Oglinda pocită :
 - *'mi-l* în loc de *'mi'l* (p.75)
 - *plătitus 'au* în loc de *plătitu-s 'au* (p. 77)
 - *Unchiul* în loc de *unchiul* (p.78)
 - *rida* în loc de *ridă* (p. 79)
- Flórea din raiu :
 - *ne călcate* în loc de *necălcate* (p. 82)
 - *sciintifíce* în loc de *sciințifíce* (p. 84)
 - *Dđeu* în loc de *D-đeu* (p. 87)
 - *mari* în loc de *mare* (p. 87)
 - *pliscul* în loc de *piscul* (p. 87)
 - *věđut 'o* în loc de *věđut-o* (p. 91)
 - *értăne* în loc de *értă-ne* (p. 92)
- Degetarul de aur și degetarul de fier :
 - *antăiu* în loc de *ântăiu* (p. 93)
 - *étă-l* în loc de *étă'l* (p. 105)
 - *scapà* în loc de *scăpà* (p. 106)
 - *Erăși* în loc de *Érăși* (p. 111)
 - *l'aș* în loc de *'l-aș* (p. 113)
 - *se* în loc de *sě* (p. 115)
 - *IV* în loc de *VI* (p. 118)
 - *șésă đeci* în loc de *șésăđeci* (p. 118)
 - *Industria* în loc de *industria* (p. 119)

Glosar de nume comune și proprii

Babaluc — cf. *din băbăluc* = din moși-strămoși.

a botaniza, a colecta (plante) în scopuri științifice.

Buceciu, pron. Buceci (2 silabe, *u* este mut). Numele a fost considerat o formă de singular până prin secolul al XIX-lea ; de-abia în secolul XX s-a

generalizat forma Bucegi, luată ca plural.

bumb, nasture.

candiruit, glasat (de la *sucre candi*, zahăr candel, *candi* fiind luat ca participiul unui ipotetic verb **candir*).

coliet, colier, guler.

Dhawalagiri sau **Dhaulagiri** (de la cuvintele sanscrite Dhavali Giri, Muntele Alb), un masiv muntos din Nepal. Cu o altitudine de 8 167 m, vârful Dhawalagiri I se situează pe locul 7 în clasamentul după înălțime. După descoperirea sa de către europeni în anul 1808, Dhaulagiri a fost considerat timp de 30 de ani ca fiind cel mai înalt munte din lume.

gaz, țesătură foarte subțire, voal, tifon (din limba franceză, *gaze*, unde vine de la numele orașului Gaza din Palestina).

gurmale, curmale.

holeră, ghimpe, plantă erbacee familia Asteraceelor (*Xanthium spinosum*).

a (se) investi, a (se) îmbrăca.

mare student, mandarin (funcționar imperial selectat în urma unui examen).

minavet, flașnetă mică.

Nanianu, B., învățat român, autorul unei serii de manuale de liceu, printre care *Elemente de istori'a naturale pentru usulu invețiammentului secundariu de ambele sexe, cursulu inferioru*, București, 1870.

nohot, năut.

nuor, pron. núor.

ost, est.

porumbrel, porumbar (*Prunus spinosa*).

strafide, stafide.

toptangiu, angrosist (din limba turcă, ca și toptan).

yun, curtean. De la cuvântul chinezesc *yuan*, "curte", "departament", folosit și astăzi în Taiwan pentru a denumi principalele organe guvernamentale și de stat (Yuanul Legislativ, Yuanul de Examinare, Yuanul Executiv, Yuanul Judiciar).

Cine a fost Constanța de Dunca-Schiau ?

Constanța de Dunca-Schiau (n. 16 februarie 1843, Botoșani, m. după 1924, Sibiu?), fiica avocatului moldovean Ștefan Dunca¹, a fost o profesoară, publicistă și scriitoare română, prima² femeie ziarist din România. A studiat la Viena și la Paris, unde a obținut un certificat de „studii înalte“ de la Collège de France. Între 1863 și 1872 a fost profesoară de pedagogie la Școala Centrală de Fete din București.

Între 1863 și 1865 a scos revista *Amicul familiei. Litere-știință-arte-pedagogie-industrie*. A scris și publicat piese de teatru (*Martira inimii*, *Motiv de despărțenie sau ce deputat !*, *Deputatul mut*), romane (*Elena*, *Omul negru*, *Radu al II-lea cel Frumos*), poezii, traduceri și critică teatrală.

Constanța Dunca-Schiau a fost activă politic, militând pentru promovarea învățământ-

¹ Ștefania Mihăilescu, *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte : 1838–1929*, Editura Polirom, Iași, 2002, ISBN 973-681-012-7, p. 72. Constanța de Dunca-Schiau este prezentă în această antologie cu o „Epistolă d-lui Ministru de Culte și Instrucțiunii Publice“ (pp. 70–72), în care promovează necesitatea modernizării școlilor de fete, în vederea creării condițiilor pentru „redempțiunea românilor prin femeie“. Nu mă pot abține să nu citez un exemplu de flatare magistrală : „Aveți sentimentul potenței D-voastră, nu e un dubiu, aveți simțământul potenței, măreței misiuni și a responsabilității către posteritate“.

² Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Editura Moldova, 1994, citat în articolul „Femei care au scris istoria la Botoșani“, publicat pe blogul *Crâmpeie de istorie botoșăneană* (rememberbotoșani.blogspot.ro) la data de 9 ianuarie 2011.

tului pentru fete și împotriva discriminării femeilor ; memoriul „Fiicele poporului“ a fost premiat³ de Cuza. Printre lucrările politice se numără *Fiicele poporului. Proiect prezentat domnitorului și Camerei Deputaților asupra educațiunii populare a fetelor în România*, București, 1863 ; *Femeia femeii*, București, 1863 ; *Femeia în familie*, 1871; *Cartea murelor*, 1872; *Feminismul în România*, 1904.

Un articol⁴ apărut în ziarul *Tribuna nouă* din Arad în anul 1924 și semnat V.P. (adică Volbură Poiană) dă următoarea anecdotă :

Doamna Constanța Dunca-Șchiau de Sajo, văduva consilierului imperial Antoniu de Schiau din Transilvania, care trăiește la Sibiu, într-o foarte modestă odaie a hotelului Europa, în ceasul când pruncul vătafului Eminovici s-a ivit pe lume, ea se afla la moșia [de la Dumbrăveni a] marelui și avutului boier Costache Balș, zis după titlul primit în Rusia, „dvaraninul“ Balș.

La acest boier moldovean, tatăl lui Eminescu îndeplinea serviciul de vătaf al moșiei. In dimineața zilei de Sfinții împărați (21 mai), în anul 1849, doamna Dunca de Sajo, copilă pe atunci, se juca laolaltă cu micuțul băiat Dimitrie-Muți Balș, feciorul boierului Balș, în parcul cel mare al curții boierești. îndată, două fetețe au apărut la geamul deschis al unei căsuțe din fundul grădinii și, făcând semn copilei Dunca și micuțului Muți, una din ele, cea mare, a zis:

— *Cuconașule, astă noapte o femeie bătrână, ne-a adus un frățior drăgălaș...*

La care micuțul Balș a răspuns:

— *Să-l botezăm noi...*

Și, la botezul copilăresc, mai mult de joacă și de drag făcut, la care a luat parte Eminovici, vătaful, frumoasa copilă Dunca a aruncat flori albe deasupra leagănelui, iar micuțul Balș, deschizând o cutie pe care o avea în mână, a dat drumul fluturilor ce-i avea prinși.

Același articol susține că în 1877 Constanța Dunca-Schiau ar fi publicat un articol în ziarul *Adevărul* intitulat „Botezul lui Eminescu“.

³ „Proiectul elaborat de ea, în urma studierii sistemului educațional occidental, a fost apreciat de Asociația pentru instrucția elementară din Franța și de către Alexandru Ioan Cuza, care va ține seama de unele dintre sugestiile ei în elaborarea Legii instrucțiunii publice adoptată în 1864.“ George Marcu, Rodica Ilinca, *Enciclopedia personalităților feminine din România*, Editura Meronia, București, 2012, ISBN 973-7839-77-0.

⁴ După articolul „M. Eminescu — « botezul cu flori și fluturi »“ de prof. univ. dr. Iulian Negrilă, publicat pe blogul revistei *Vestea* din Mehadia (vestea.wordpress.com) la data de 31 ianuarie 2010.

La Alma. Povesci noue pentru copii

La Alma. Povesci noue pentru copii

de
Constanța de Dunca-Schiau

Sibiu

Tipariul tipografiei archidiececane
1881

DÓMNEI
SOFIA N. CREZZULESCU,
AMBASADRICE ROMÂNĂ LA ROMA.

Dómna mea !

Sânt câți-va ani d'atunci. Fiia Domniei Vóstre, domnișóra Anna, era o drăgălașă copilă mică care iubea povescile.

Domnia Vóstră, sciind bine ce element util de creștere este lectura la copii, căutați cărți de povesci românesce cu care să puteți adăpa imaginațiunea însetată de bun și frumos a inteligentei copilițe, să puteți întinde cercul seu de idei, și cunoscinți, să'i deprindeți urechia cu o limbă românescă curată, elegantă și armoniósă.

M'ați întrebat, Dómna mea, despre asemenea cărți : eu însă nu cunosceam.

Am cercetat atunci cu amănuntul, am luat cunoscință de întréga literatură pentru junimea română ; nimic potrivit nu am găsit.

Cărți didactice am aflat destule, nu însă și cărți de petrecere, de acele cărți ce, prelungă multe alte folóse, mai au și cualitatea eminentă de a descepta în copil gustul de lectură.

D'ací cred că și pornesce reul bine constatat cumcă, din tóte națiunile civilisate, românii cetesc mai puțin cărțile lor.

Speram însă că, cu timpul, acest gol, lăsat de pedagogii și literații nostri, se va umplé.

Dar tot prea mic încă este numărul autorilor români, carii consacră o pénă espertă cărților pentru copii, deși asemenea scrieri sânt de interes național.

Și cum să creșcem copilul de nu închinându-ne cu dânsul în fie-care diminéță și cetind pentru dânsul în fie-care séră ?

Acum, când am și eu o mică fetiță de educat, acum éráși am căutat cărți românesce de lectură pentru copii în condițiunile recerute de pedagogia modernă ; dar și astăzi nu multe am aflat.

Pentru a face dilnic o lectură plăcută și utilă micei Alma a trebuit să recurg la literaturi străine. Ací e mare abundanță.

Francesii, Englesii, Germanii au scris mult și bine pentru copiii lor.

Din toți scriitorii de cărți de petrecere pentru copii, cel mai eminent însă și cel mai respândit este danesul Andersen.

Andersen a scris pentru cei mici, cugetând la cei mari.

D'acésta sânt povescile sale traduse în tóte limbele, trase în diverse și nenumérate edițiuni și încântă copiii tuturor națiunilor de tóte treptele claselor sociale.

Cât ar fi de dorit să fie traduse și în românesce !

Un moment am voit eu a întreprinde acéstă lucrare.

Nu 'mi-a reușit. Spiritul meu refusă cu obstinațiune a urma pas după pas, ideia după ideia, cuvânt după cuvânt un spirit străin.

La Alma. Povesci noue pentru copii

Calea deschisă de Andersen, aş voi s' o parcurg.

În două dintre povescile d' aci — Flórea din Raiu — Privighetórea şi Împěratul — se vor afla, pe ici pe colea, şi câte o ideiă d' a marelui povestitor modern.

De am însě speranţã de succes, va decide viitorul cărţei ce vã presint, Dómna mea.

Fericită aş fi de 'mi-aş atinge scopul, de aş auđi pre mamele române đicěnd cã cetesc cu mulţumire acěstã carte copiilor lor carii încã nu sciu ceti.

Doresc ceva mai mult. Doresc ca şi copii mai mari, fie în familiã, fie în scólã, sě afle plăcere cetind povescile „La Alma.“

Nu numai pentru Alma, ci pentru tođi copiii români am scris aceste povesci şi doresc a scrie multe altele.

Ori care ar fi sórtea cărţei mele, Vě rog, Dómna mea, a o primì ca un omagiu de admiraţiune din partea mea pentru cã ađi fost prima damă română care a recunoscut importanţa povescilor copilăresci, necesitatea de cărţi românesci de lectură pentru copii.

Primiđi, Dómna mea, Vě rog, şi încredinţarea cã simţimentele ce Vě păstrez remân eterne.

Constanţa de Dunca-Schiau.

Șórecele și fiul seu

În munții Himalaya, asupra tuturor regiunilor locuite, în crepătura unei stânci, trăia odată un șórece bătrân.

Mândria lui era nespūsă pentru că se trăgea din China, pentru că era născut și crescut pe vêrful lui Dhawalagiri, cel mai înalt munte din lume, înalt de 8000 de metri și mai bine.

Fiu de un rođător dintre Indii și Thibet, pentru ce șórecele nostru pretindea că este chinez, nu sciu. Dară fiind că de chinesi se ținea, fiind că de chinez voia să trecă, chinez sê'l lăsăm să fie. Îngâmfare avea adevêrat chinezescă.

La tóte trei cuvinte, trufașul de șórece, își pomenia de vechimea familiei sale, de titlurile și rangurile chinezesci ce poseda și de vechiul seu castel de pe Dhawalagiri, locuit de moșii și strămoșii sei de 400,000 de ani.

Așa dar' aristocratul codat numera 399,999 de antecedenți bine cunoscuți, bine stabiliți în cele mai înalte regiuni ale lumii. De a fost lucru așa, pricep mândria de nascere a șórecelui nostru. Care familie din lume, care familie din însăși China se póte fâli cu asemenea antichitate ?

Dară, se vede, că tótă lumina trebuie sê'și aibă umbra sa.

Astăđi ilustrisima familie a șórecelui de Himalaya era aprópe să se stingă. Șórecele de care vorbim avea numai un singur fîu, neînsurat.

Multe au fost grijile bietului părinte până ce a vêđut mare pre acest unic copil ; multe au fost grijile lui până ce 'i-a terminat crescerea ; însă marele Budha îi ajutase : fiul seu era deplin educat. Nici un fecior de banchier nu scia mai bine mânca cele adunate de părinții sei.

Am đis, multe au fost grijile trecute ale bătrânului șórece ; dară tóte acele chinuri, tóte acele necasuri erau nimic pre lûngă cele ce'l turmentau acum.

Timpul de însurat sosise de mult pentru adoratul seu moștenitor. Căsătoria trebuia grăbită sê nu se întêmplesse vre-un pericol ce sê amenințe existența și continuarea unei familii de o vechime neađuțită. Dară cu cine sê însóre pre junele șórece ? Aci era nespūsă dificultate.

În anticul castel locuit de coboritoriul a 400,000 de generațiuni nu pre fie-cine se putea introduce.

Mult medită bietul părinte, mult își bătea capul, mult consultă juriștii, istoricii, numismații, archeologii, anticarii, geologii dóră va afla o fată cu 400,000 de ascendenți bine cunoscuți, bine stabiliți. Toți îi declarară că pe acéstă lume așa ceva nu se găsesce. Luând pre tóte fetele de toți împêrații la un loc, nu le puteai afla 400,000 de moși și strămoși.

— Cine ? oh ! cine o fi având o fată potrivită cu feciorul meu ? Unde se află o familiă vechie ca a mea ?

Astfel striga șórecele đi și nópte ; astfel bulbuia și în vis.

Vreimea însă trecea și junele remânea neînsurat.

În desperare de cauză, vëdënd că n'are ce face, pre cine aștepta, bëtânul nostru se hotări în fine să plece să pețescă pre fata împëratului din Peking.

— Nevoia la multe te aduce, își đise filosoficesce bietul șórece, ca să se mângăie de a fi redus să se cobóre la fata împëratului de China, a cãrui dinastiã nu numera nici 4000 de ani.

Decis de a'și lua odată grija de pe cap, șórecele pețitor se sculă într'o diminëtã, se investi cu tóte hainele, semnele și insigniile cuvenite aristocraticului seu rang, pusë pantaloni de mãtasã roșie, hainã verde brodatã cu argint, bumbul de rubin la cãciulã și trei pene de pãun. Colietul cu 108 mãrgele și pantofii de aur completarã tóleta de mandarin. Apoi, luând un mare eventail într'o mãnã și o mare umbrelã de bambus în cealaltã, șoricelul nostru eși din gãurice.

Era gata de plecare.

El se uitã lung în valea Thibetului, spre calea la Peking, să uitã lung și la muntele seu natal, la castelul pãrintesc ; să uitã încã și la cer, ca pentru a cere un „dómne ajutã“ și de-odatã tresare.

Privind în sus, o ideã îi plesnise prin minte.

— Bine đice proverbul românesc, idea bunã e tot cea din urmã, strigã șórecele, ca scãpat de o mare belea. De ce să mē cobor eu din înãlțimea regiunilor în care am nãscut și crescut, de ce să merg eu la Peking ? N'am eu colea, sus, aprópe partidã mai potrivită ? N'am eu pre fata sórelui ?

Și în loc să se cobóre la capitala împërãției chinesiseci, castelanul dela Dhawalagiri se urcã pe vërful muntelui seu și deacolo apucã, prin ceriu, drumul drept la sóre. Dupã ce a parcurs ceriul jumëtate a și ajuns la palatul de aur al bëtânului astru.

Acì pompa și parada era mare. Tot numai aur și luminã. Ochii țì se aprindeau când te uitai la tronul de foc pe care sta sórele. Dar' un șórece chinesisec, un șórece din munții Himalaya, un șórece de o familie de o mie de ori mai veche decât familia lui Confucius, cea mai vechie familie cunoscutã, un asemenea șórece, când are un fiu unic de însurat, nu este prea rușinos.

El își înțepenì cãciula pe cap, își îndreptã penele de pãun și bumbul de rubin să se vadã bine, scósë colietul cu 108 mãrgele ce lunecase în sin, scuturã praful de pe pantofii de aur și întrã, ne anunțat.

Đicëndu'și cã între egali, etichetã multã nu încape, el, dela ușã, strigã, cu un ton jovial :

— Bunã điua, frate sóre, ghîci de ce am venit ?

— Póte îți este întunecósã gãuricea ?

— Așa ! Dar' unde cređi cã șed ? Castelul meu e numai acì pe vërful lui Dhawalagiri. Suntem vecini, dórã n'o scii ? respunde pețitorul, cu mãndrie. Reluându'și naiva familiaritate, el adaoge :

— Nu mai glumì, frate sóre, ci mai bine ghîci de ce am venit ?

Sórele ar fi rís, dar nu putea de surprindere.

— Scii ce, frate, reîncepe șórecele, între noi nu încap frase și parafrase. Familia mea datézã de 400,000 de ani, precum lumea întrégã o scie, a ta n'o fi mai vechie sau cu puținã deosebire, așa darã, fãrã vorbã multã, eu am fecior, tu ai fatã, hai, frate, să ne încus-

crim că ne potrivim.

Șórele nici mira nu se putea, necum încă să răspundă.

Șórecele urméză fără a se încurca :

— Nu veđi, tu, frate, că pare că súntem făcuți unii pentru alții ? Numele nostru chiar, afară de puține litere ce avem noi mai mult, n'are deosebire. Vecini încă súntem. Dela tine până la mine n'ai a face ęece pași. Scii, familia mea de 400,000 de ani tot pe vârful lui Dhawalagiri locuesce. La tóte aceste m'am gândit eu înainte de a veni aci. Tu esci bun de picior, dară pentru mine n'a fost ușor să fac 36 milióne de mile și încă în costumul meu, cu tóte insigniile ce'mi dă drept nascerea să port. Da ce era să fac ? Pentru hatârul moștenitorului meu și mai sus de tine mă urcam, de aveam unde. O ! Dómnne ! Dómnne ! că n'a putut D-đeu crea și alți ómeni odată cu némul nostru ! Sau de ar fi cel puțin deosebirea mai mică ? Dar' așa prea nu se potrivește, noi de 400,000 de ani și alții de eri, de ađi... Spune singur, frate, n'am dreptate ?

În timpul acestei lungi perorațiuni, sórele se putù reculege și, luând aerul cel mai serios posibil, el đise :

— Dreptate, đeu ! Cum să n'ai dreptate ? Întrébă-mě pre mine când s'a zidit lumea ? Martor súnť, eu, că abia e de 7389 de ani. Dacă, tu și castelul tđu, súnťeți creați cu 392,611 de ani mai înainte, cum să vě potriveți la vechimea némului ? lucrul cel mai important. Bine te-ai socotit tu ; despre antichitatea familiei numai noi doi ne potrivim ; căci și a mea n'o fi mult mai nouă decât a ta. Dară gândit'ai óre că ce este bună nobleța fără prestigiu, fără putere ? Și puterea, prestigiul de mult le-am pierdut, eu, sóre, cum mă veđi. De mult un biet de nuor mă întunecă ! judecă, dar, eu, sau nuorul ce mă întunecă este mai puternic ?...

Șórecele nu lăsà sórelui nici timp să isprăvescă, ci'l salută cu un gest de amicală condescendență și esi.

— Are dreptate ! Ce este nobleța fără putere, fără prestigiu ?... Sciu că era s'o pățesc... Bine că n'am apucat să isprăvesc tréba... Dară totuși a fost bietul sóre de omenie ; mai bine a rămas cu fata nemăritată, decât să facă un păcat cu noi... Se înțelege, dacă nuorul e mai mare, nuorul e mai tare, se înțelege că mă duc la nuor după fată. Dară cum n'am sciut-o mai ântâiu să nu viu pe aci în zadar.

Nuorul n'are domiciliu fics. Șórecele caută să'și ia pólele caftanului în mână și, cu tóte insigniile sale, să plece după nuor, prin spațiul infinit.

El merse mult, mult. Dela nord la sud, dela ost la vest alergà după nuor đi și nópte ; în fíne, pe neasceptate, îl întâlnesce deasupra muntelui Ural.

— Bine te-am găsit, amice, îi strigă de departe pețitorul, abia suflând de ostenélă.

— Dară ce vânt te-a adus pe aci ? đice nuorul, surprins.

— Douě vorbe la urechie, frate.

— Fă iute, căci n'am timp. Veđi, súnť gata de plecare. Vântul mă împinge spre România.

— Frate nuor, și eu mă grăbesc. Fiul meu m'așcéptă să'i duc mirésă și de aci până la Himalaya nu este aprópe... Dară să încep delà început. Scii că era să fac o prostie ? M'am fost dus la sóre să pețesc fata lui pentru feciorul meu. Eu credeam că și acum nimenea nu este mai mare, nimenea nu este mai tare ca sórele. Sърmanul de el ! Nu sciam că i-au tre-

cut ȓilele cele bune. El singur 'mi-a deschis ochii și m'a îndreptat la tine, ca la un mai mare și mai puternic. Așa fiind, tu, frate nuor, trebuie să'mi dai fata pentru fiul meu. Apoi chiar, tu, să te grăbesci, familie ca a mea nu găsești în lumea întrégă... 400,000 de ani, frate nuor, 400,000 de ani vechime ! ce cugeți ?...

Nuorul, se vede, că era mai puțin grăbit decum ȓicea, căci se puse pe glume.

— Sciu, frate șórece, sciu, familia ta este mai vechie decât pământul, mai vechie decât sórele și tocmai de acesta îți refus neto fata mea. Crede-mă, nu e pentru tine. Altfel de alianță 'ți trebuie ȓie. Ce sântem noi, bieți nuori, în timpul cel de acum. Ce putere ne'a rămas ? Nu'ți spuseiu, chiar când veniși, că am grabă fiind că vântul mă împinge spre România ? Așa e, frate, un vânt ne alungă, un vânt ne împrăscie, când voiesce. Deci nu la mine, la vânt mergi după fată, de cauți partidă mare, cum ȓi se cuvine.

— Nici am gândit, că voi afla în lume atâta sinceritate, onestitate și desinteresare, cugetă șórecele și plecà după fata vântului.

Vântul încă nu se află ușor.

Bietul șórece 'și róse papucii până ce a putut să'l nimerescă, pe Marea Négră.

Índată ce'l vede, șórecele îi și vorbesce :

— Departe e China, departe sânt Indiile, departe e Himalaya, cred însé că totuși nu vei fí ignorând cine sânt eu. Sigur scii că familia mea e de 400,000 de ani, sigur scii că am un castel în munții Himalaya, pe vêful lui Dhawalagiri, sigur scii că am un fecior de însurat, sigur scii că...

— Tóte se pot, ȓice diplomaticesce vântul, întrerumpându'l, dóră va curma vorba.

— Adevêrat, tóte se pot, dacã s'a putut să ajung, eu, pe aci, pe la tine. Dară să încep dela început. Am plecat de acasă să merg la Peking să pețesc pe fata împêratului pentru feciorul meu, căci credeam că nu voiu afla partidă mai nimerită. Pe drum, vêđând sórele, m'am rěsgândit. De ce să mă încuscresc cu nesce parveniți când și sórele, de familie vechie ca a mea, când și el are fată de măritat ? 'mi-am ȓis și am și plecat la sóre. Sórele, a cărui împregiurări de față nu cunosceam, 'mi-a mărturisit însé că a cam scăpătat și el singur m'a îndreptat la nuor, un omnipotent, ȓicea el. M'am dus la nuor. Dară și nuorul a fost sincer, și el a fost cinstit, căci mi'a ȓis curat și limpede că sórele m'a îndreptat rău, că a vorbit așa póte numai să scape de mine. El a încheiat spuindu-mi că nu nuorul ci vântul are puterea acum, vântul ce sparge, vântul ce sdobesce nuorii cei mai mari, într'o clipă. Se înȓelege că nu mi'a mai rămas alta decât a veni la tine, vânt, să'ȓi cer fata pentru fiul meu.

— Precum 'ȓi-a mărturisit adevêrul sórele, precum 'ȓi-a mărturisit adevêrul nuorul astfel și eu nu te voi înșela. Étă starea lucrurilor. ȓilele unde făceam ce voiam, acele ȓile de mărire și putere, sânt departe astăđi. De mii și mii de ani, de când sânt munții pe pământ, își bat joc munții de mine. Un Buceciu mă opresce în cale, când îi place. Nu eu, Buceciul e astăđi puternicul ce cauți. Nu fata mea, fata Buceciului e pentru voi.

— Dacã am făcut atâta cale, mai fac și acești câțiva pași să nu mă întorc acasă pe neisprăvite.

Făcênd șórecele acéstă reflexiune și plecà la Buceciu.

Ceea ce a ȓis pețitorul nostru cătră vânt, a repetat din cuvênt în cuvênt și cătră muntele român. Dară muntele, șiret și el, rěspunse șórecelui :

— Mare onóre pentru mine, n'am ce ñice. Dela Himalaya la Carpați ! dela Dhawalagiri la Buceciu !... Permite'mi a'ți aręta a mea recunoscința prin o perfectă sinceritate. La începutul lumii eram și eu ceva. De mine nimenea nu cuteza să se aproprie, necum să mă calce cu piciorul, astăđi un șórece mă găuresce ! Uitate bine, veđi găuricea lui ? Spune acum drept cine e cel mare, cine e cel tare ?...

Deducerea o făcu șórecele însuși.

Peșitorul nu'și lasă nici timp de a face muntelui complimentele usitate în China și plécă la fata șórecelui din Buceciu.

Acolo se și oprì.

Cu prima poștă a scris fiiului seu să vie în grabă că i'a aflat, în fine, mirésă potrivită.

Junele profită de o bună ocasiune, se suì pe un vapor englez, îndrumându-se spre Buceciu.

El avù și buna precauțiune de a lăsa în China hainele chinesisce și plecà în simplu'i costum cenușiu, atât de comod pentru călătorie.

Astfel sosi, fără incidente grave, până la Constantinopole și de aci la Galați.

La Galați voiagiorul nostru căpëtă érăși bilet gratis în un vagon cu zahăr și séra ajunse la Ploesci.

Aci îl aștepta mirésa.

Cum erau miresele în China junele nu scia ; dară pe fata șórecelui din Buceciu îi venea s'ó sórbă cu lingura, atât îi părea de frumușică și de drăgălașă.

Mirésa venise cu părinții sei și cu tata socru, încă tot în costum de mandarin. Greu se desvață bătrânii de fumuri !

Acum începură desbaterile că unde să se facă nunta ?

Aristocratul din Himalaya pretindea că nu se póte loc mai demn de o asemenea solemnitate decât castelul seu strămoșesc de pe vërful lui Dhawalagiri.

Tata miresei, bătrân cu esperiență și spirit practic, fu de altă părere.

La nuntă trebuie óspeți și la óspeți mâncare, ñise el. De ce provisiuni dispuneți d-vóstră prin Indii și China eu nu sciu. Ceea ce vă pot asigura e că aci, la doi pași, avem un loc minunat unde putem ospëta toți șórecii din lume.

Ginerele se uită cu mirare și admirațiune la așa o comórá de socru.

Acesta, încuragiat, urmà :

— Loc mai potrivit decât gara din Ploesci nu se póte afla în lumea întrégă. Tóte bună-tățile pământului se adună aci, mergënd la Bucuresci.

Chinesul avù un gest de despreț.

Bucecianul se simți vëtămat și începù mai cu foc :

— Ce ! ce cugeți ? Óre nu cumva cređi că murim de fóme ca... Nu mai ñic nimic, la ñile mai să nu'și facă omul sânge rău. Dară vino și vei vedè ce nu afli aci ?... Smochine de Arabia, gurmale de Egipt, strafide de Malaga, alune turcesce, nohot și roșcove din Grecia sânt cu îmbelșugare. Apoi voesci fructe candiruite franceze și spaniole ? voesci bonbóne engleze și italiene ? voesci dulcețuri de Constantinopole, rahaturi de Smyrna ? de aceste tóte afli cât poftesci. Pentru gusturi mai tîmpite avem aci tot felul de pesci și sărături rusesci. Din China au sosit chiar acum cuiburi de pasere și marinat de viermi și locuste, adevërate delicatese chinesisce. Brânzeturi îți plac ? De care fel visezi de acela

aflí. Între brânzeturile care ne vin din Italia și Helveția sânt unele mai atât de bune ca cașcavalul nostru de Penteleu. Cine preferă uscături, încă póte găsi ce'i doresce inima. Dela postav de Sibiiu și Brașov până la catifele și brocate de Lyon, dantele de Englitera, Alençon și Brussella. Mai demult erau și cărți românesce, cărți care cu anii zăceau aci uitate. Dar' acum s'au trecut vremile cele. Acum nu mai sânt în țéră dascáli Greci ce sê însufle Românilor ură și despreț pentru tot ce e românesc, pentru limbă și literatură, mai cu deosebire. Acum cărți de ros nu mai aflăm, cum nu mai vedem români cari numai între dinți murmurau când diceau ce sânt. Astăzi toți vorbesc românesce, scriu românesce, cetesc românesce și strigă sus și tare „*sânt Român !*“ Dară 'ți-am đis, de fóme nu vom perí, lipsuri nu vom duce în România ori și unde și aci mai puțin.

Chinesul multe pățise în țera lui. Vêrfurile lui Dhawalagiri nu erau mănóse. Ceea ce promitea șórecele român era seducător.

El se și lăsà sedus.

Nunta se ținù la amintitul deposit general, unde se adunără șórecii cu sutele, cu miile.

Numai din fărmiturile căđute se puteau aci ospêta, ca la ospêț împêrătesc.

Adunarea fiind numêrosă, merindele îndestulátore, nunta ținù trei đile și trei nopti.

În fine ostenéla alungà pre óspeți în găuricele lor respective.

Atunci și junii însurăței căutară sê'și creeze un domiciliu propriu, separat.

Nu mult timp a trecut și îi aflarăm deplin instalați, la pólele Buceciului, la răđęcina unui arbore găunos.

Aflându-se în elementul lor, sigur vor trăi aci mulți ani fericiți.

Cine a descântat bêtrânului șórece chinesesc ? Acésta e un myster. Dară de schimbat s'a schimbat de nu'l mai cunosci. Costumul chinesesc l'a lăpêdat și de vechimea familiei sale sau de castelul seu nici că mai pomenesce.

Dară nici îi trece prin minte sê părăsescă vre-odată mănósa Românie.

Ba sê'l veđi încă cum vorbesce, scrie și cetesce românesce !

Privighitorea și împăratul

I.

În China, cine n'o scie, este împăratul chinez. Toți ómenii sei, toți oficierii sei, toți curtenii sei, încă sânt chinesi.

Mai demult, demult s-a întâmplat o curiósă întâmplare în acéstă țeră chinesescă. Étă-o :

Împăratul de pe atunci avea un palat minunat de porcelan alb, ca zaharul, sclipitor, ca sórele ; perfect în tóte, numai practic nu era. Totul în interiorul acestei locuințe împărătesci era cu atâta măestrie dispus ca să facă efect încât, nu numai mobilele, dară chiar și florile aveau tóte clopoței ce sunau neconținut.

Cum ai fi putut trece pre lúngă dênsele fără a le băga în sémă, când făceau atâta larmă ?

Bine combinase lucrurile artistii chinesi, străinului care visita palatul nu'i scăpa nimic din vedere. Ferice de ochii, dar vai de urechile lor ! veți đice. Acésta cuget și eu ; însă cum nu le-au pásat lor, sē nu ne pasă nici nouē de urechile chinesesci.

Sē ne întórcem la palat. În giurul lui erau grădini întinse, atât de întinse de nici mai remăsese clopote sē se acață de florile și de arborii din fund.

Pe aci vedeai numai umbră și verdéță până pe malul rîului, ce mărginea grădina. În acéstă umbră și verdéță, departe de sgomotul curței, se aședase o minunată privighitorea.

Privighitorea acésta cânta cum n'a mai cântat nici om, nici pasere în lumea întrégă. Muncitoriul, sdrobot de lucru, se simția ca alinat de se oprea un pic sē o asculte séra, cântând pe lună.

Pescarii ce locuiau, după obiceiul țerei, cu întréga familie pe apă, în luntrele lor, fermecați de cântul paserii, ades uitau șē și scótă mrejele întinse ce se cufundau în fine cu povara lor. Pescii, scăpând, binecuvântau măéstra cântărăță. De ar fi sciut ei vorbi, sigur și ei ar fi đis pe limba lor : ce minunată pasere ! ce cânt minunat !

Străinii, călători din tóte țările, cari visitau China, palatul imperial și grădinele sale, auđind privighitorea, își điceau : totul e frumos, totul e minunat aci, însă mai frumos, mai minunat decât tóte este cântul privighitorei.

Și când acești străini, când acești călători descriau impresiunile călătoriei lor în China, ei încă điceau : minunea minunelor este cântul privighitorei, din grădinele împărătesci.

Acésta sta în tóte cărțile ce vorbiau despre Imperiul Ceresc, precum numesc chinesi țera lor. Una din aceste cărți ajunse odată în mâinile împăratului. Se vede că împăratul chinezesc ia uneori câte o carte în mână.

Împăratul cetia cu băgare de samă descrierea palatului seu de porcelan alb, și cu cât cetia mai mult fața i se lumina, ochii i se aprindeau. Bucuria îi era nespūsă aflând că locuința sa era admirată chiar de japonezi, căci cartea era scrisă de un japonez adevărat.

În fine sosit și la paginile consacrate grădinilor. Aceste se încheiau cu următóarele cuvinte :

„Totul este minunat ; dară minunea minunilor este privighitorea din grădinile palatului

împărătesc, cântul seu nepomenit în lume.“

— Ce ! Am ceva ce n'are nimenea și eu nu știu nimic ! exclamă împăratul, mânios.

Repede chiamă ómenii sei.

Palatul avea un guvernor bătrân, un *Tsung-su* foarte învățat și foarte îngâmfat. Mandarin de clasa întâiu, el ades avea de vorbit cu ómeni inferiori lui. Acestia însă nu auđiau dela dânsul alt răspuns decât :

— P ! P !

Și el ńicea acésta fără a se uita, fără a se mișca.

Ce o fi însemnând acésta la curte, nimeni nu scia. Aiurea simplele consóne nu semnifică nimic.

Tocmai acest mare mandarin întră la chemarea împăratului.

Cum întră se și aruncă la pământ, se întinde cât era de lung și, cu nasul în pulvere, așcéptă porunca stăpânului.

— Cine locuesce în palatul meu, sau în jurul lui, de care eu n'am știință ? întrébă împăratul, cu asprime.

Mandarinul se întinde pe pânțece mai tare și tace.

— Ací este un cântăreț ! strigă împăratul.

— Un cântăreț ! feréscă-ne Budha ! O asemenea ființă nu pétéză locurile sacre unde calcă Majestatea Vóstră. Am eu grijă, aerul palatului nu se corumpe cu suflarea spurcată a unui cântăreț.

— Rea grijă, de nu scii ce scie lumea.

— Lumea scie și ce nu este.

— Ba este aci un cântăreț și eu voiesc s'el aud.

Mandarinul începe a pricepe și întórcе vorba.

— Fiiul Ceriului, Împăratul Pământului, acest personagiu mare n'a fost prezentat la curte.

— Caută privighitorea, de séră s'e cante la palat ! ordonă împăratul.

— Dar acéstă damă...

— Ce damă ! ce damă ! Ai bumbi de mandarin și nu scii ce este o privighitóre ?

Mandarinul afundă nasul mai adênc în pulvere și începe :

— Fiiul Ceriului, Împérate al Pământului...

— Astă séră s'e cante privighitorea la curte !

La acest ordin dat cu asprime, mandarinul nici „P !“ nu mai ńice și ésa.

S'e veđi acum pe bătrânul *Tsung-su* cum suie și cobórá la trepte, cum măsură dealungul și dealatul sáli și coridóre, cum caută, cum întrébă deslușit și deamênuntul ; dar' în zadar se ostenesce. Despre privighitóre ómenii palatului nu știu nimic.

Mandarinul se întórcе la împăratul.

— Fiiul ceriului, împăratul pământului, stăpânul lumii, în tot palatul, în tóte grădinele cele mai frumóse am întrebat de vestita cântăréță, dară nimenea n'o cunosce. Nimenea n'a auđit-o, nimenea n'a veđut-o. Tótă povestea o fi o scornitură de cărturari.

— În cărți ce cetesc, eu, nu sânt scornituri. De minte cineva, acesta poți fi numai tu. Ai drept de a purta barbă și nu scii ce este și unde se póte afla o privighitóre ? De nu va canta privighitorea de séră în sala tronului, cu tótă barba de ai, te voi spinteca.

Spintecarea nu e lucru plăcut. Guvernorul palatului o scia bine, căci pre mulți condam-nase el la spintecare și asistase la aceste barbare ecsecuțiuni.

Mandarinul éráși suie, éráși cobórá trepte ; éráși sare, alérgă, caută, strigă, întrebă, de nici sufla nu mai póte. În palat și în jurul lui privighitorea e necunoscută.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* lamentează marele curtean, cugetând la spintecare promisă de împărat.

De făcut ne mai sciind ce face, mandarinul éráși merge la stăpânul seu.

— Fiiul ceriului, împăratul lumei întregi, Tu, care din milă lași câte un petec din pământul teu și altor domnitori să le fie spre mângăiere, stăpâne a vieței mele, japonezii sunt vrăjitori mari, povescia privighitorei este o vrăjitură ; de numele dómnei privighitóre nici se pomenesce.

— De séră, înaintea tuturor mandarinilor civili și militari, îți voi pune eu singur cuțitul în mâni.

Audiența se terminase cu aceste cuvinte.

Pericolele mari nasc și idei mari.

Spiritul mandarinului se luminează deodată.

— Da de se află cântărețul departe de Palat ? Am cetit odată în cărțile lui Confucius, cele pline de filosofie, că poezii și cântăreții mari iubesc libertatea. Póte tot încă voi scăpa cu țile, își țise bătrânul mandarin și plecă.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* strigă éráși favoritul amenințat pe tóte stradele, pe tóte cărările, până ce ajunge în câmpii depărtate.

Acolo găsesce o fetișórá ce pășcea vitele. Nici trei vorbe nu’i țise, și copila povesti mandarinului unde se află privighitorea, când și cum cântă. Dela dênșa află învățatul *Tsung-su* că privighitorea este pasere, o simplă mică pasere, ce locuesce în fundul părăsit al grădinilor împărătesci.

— Vei ajunge să pasci vacile împăratului, de mă vei duce la dênșa, promise mandarinul, în entuziasmul fericirii lui.

— Te duc bucuros, de séră cum va resări luna ; atunci sigur o găsim.

La óra indicată, mandarinul, cu o suită mare de curteni de tóte gradele, plecă să caute privighitorea. În fruntea cortegiului mergea mica păstorită.

Ei mergeau și tot mergeau prin aleile grădinilor împărătesci și tot nu ajungeau. Grădinile păreau a se întinde până la marginile lumei.

Deodată resună un muget puternic.

— Auđiț’o ! strigară curtenii, cu o bucurie nespusă.

— Ce voce încântătoare ! esclamă un mandarin de classa ântâi.

— Eu am auđit ântâi privighitorea ! Eu am auđit ântâi privighitorea ! țice, triumfător, un june oficier, ce așcepta avansare.

— Dar’ acesta nu e cânt de privighitóre ! n’auđiți că rage o vacă.

La observațiunea micei păstorite admirațiunea chinezilor se domoli.

„Quac — quac — quacacacacaca... quac — quac — quacacacacaca,” s’aude în apropiere.

— Toți la pământ ! salutare adâncă ! E vestita privighitóre ! comandă guvernorul palatului.

— Când eram copil, aceste se numiau brósce, ise un servitor bėtrân.

— Brósce sânt ele și acum, respunde vĂcĂrésa.

Așa darĂ nici acĂsta nu era privighitorea ! Chinesii sânt consternați. Marele guvernor credea cĂ deja vede cuțitul mare și ascuțit ce'i țindea împĂratul.

Curagiul îl pĂrĂsesce. Deacum ținĂteĂza țincet.

În fine totuși ajunge pe malul apei, la un tufar umbros.

— Privighitorea e aci, șoptesce fetița, arĂtĂnd un arbore, țin apropiere.

Paserea și țincepe sĂ cĂnte.

Guvernor, mandarini, mari oficiali și cĂți curteni mai erau pe aci, toți cĂđurĂ la pĂmĂnt.

Cu cĂt paserea cĂnta, cu atĂt se arĂtau chinezii mai mirați, mai entusiaști ; entusiaști pĂnĂ la delir. Acum țincep a sĂri, a juca, a se sĂruta de bucuriĂ, a se sĂruta cu nasul, cum se sĂrutĂ chinezii.

Privighitorea cĂntĂ și ĂrĂși cĂntĂ.

SĂra ținĂteĂza, împĂratul ascĂptĂ respuns. Nu mai este timp de ascultat, trebuie fĂcutĂ invitațiunea.

Curtenii țincep :

— StimatĂ DĂmnĂ,

Privighitorea tace.

— Prea stimato,

— Onorato,

— Prea onorato,

— Spectabilo,

— Illustro,

Privighitorea tot tace.

Guvernorul palatului, cu un gest mare, impune silențiu, pĂșesce ținainte și țincepe el acum :

— PrĂ stimatĂ onorato, spectabilĂ magnificențĂ, illustrisimĂ ilustritate a ilustritĂții...

— Eu nu pricep vorbe de aceste, țintrerumpe mica vĂcĂrésĂ, lĂsați sĂ-i vorbesc eu pe limba ce ne-a dat D-đeu.

Chinezii n'aveau ce face, o lĂsarĂ sĂ đicĂ :

— DragĂ pĂsericĂ, împĂratul doresce sĂ te audĂ cĂntĂnd ; vino astĂ sĂrĂ și cĂntĂ la curte.

— Cu plĂcere, respunde privighitorea. Și împĂratul este om, de ce sĂ nu cĂnt pentru đĂnsul ?

//.

La palatul de porcelan alb era gala mare, ca la sĂrbĂtorile anului nou, a smeilor a pes-carilor și a lĂmpașilor, cele patru mari sĂrbĂtori chinezesci.

Curți, grĂdini, poduri, canaluri, pavilĂne, pagode, locuinți de pe apĂ, locuinți de pe us-cat, tĂte erau preserate, ca cu stele, de mii și ĂrĂși mii de lĂmpĂne.

Treptele, verandele, coridĂrele, salele strĂluciau de lumini roșie, galbine, verđi, albe, albastre, negre, portocalii. Arborii la tĂte ferestrele, arbori la tĂte colĂnele, arbori țin tĂte

unghiurile și la fie-care crenguță de arbore, în loc de flóre, câte o lumină colorată.

Cinci mii de servitori ai curței, de tot soiul, postați în șiruri lungi și dese, stăteau aci, așteptând óspele împărătesc.

Ceremonialul usitat la solemnități de prima categoriă era ordinar.

Lucrul nu se mai pomenise de când există China să se facă așa primire la un individ din cea mai desprețuită castă, acea a cântăreților. Dar ce era să facă chinezii ? Împăratul chinezesc poruncise, împăratul voia să arate lumii că și el scie admira și apretui ce apretuia și admira lumea întrégă și țera japonilor mai cu deosebire.

În zadar strigau mandarinii „*Tsing-pe ! Tsing-pe !*“ ei trebuiră să vie la curte.

În zadar șoptiau marii dignitari, nimic nu’i putù dispensa de a fi presinți la serbare.

— *Tsing-pe ! Tsing-pe !* murmură și marele *Tsung-su* și totuși trebuie să suie treptele palatului, să’și ia locul la ușa sălei principale.

Aci sta împăratul pe tronul cel de aur.

Hoang-hoi, prima împărătesă, *Tus-chin* cele două împărătese secundare, princesele tinere și bătrâne, frumoșe și urîte, tóte cu pieptănături ca pyramidele, cu hainele cele mai scumpe, stăteau aședate subt un baldachin roșu, în fața tronului împărătesc. Giur împregiur prinți, yuni, mandarini, oficiari, ministri, mari-studenți așteptau cu fața mută, silencioși și nemișcați.

Clopote mari și mici, în întru și afară, sunau neconținut. Tobe și trompete, fluere și fluerașe resunau din tóte părțile.

Deodată tăcere mare : privighitorea a sosit.

Nu în mijlocul sălei, pe pomul de aur ce’i era pregătit, ci pe o mică créngă verde, într’un colț părăsit, ea s’ăședă și cântă.

Câte odată ce’i frumos place și chinezilor. Împăratul, curtea întrégă ascultă, în tăcere.

— Minunat ! Adevărat minunat ! esclamă împăratul după primul cânt.

— Minunat ! repetă chinezii de tóte rangurile, de tóte etățile, cei cu barbe și cei carii n’au drept de-a purta barbe, cei cu cođi și cei fără de cođi, cei cu pene și cei fără de pene. Minunat ! minunat ! minuna...

Privighitorea reînțepe a cânta. Un gest al împăratului a comandat tăcere și bieții chinezi n’apucară să’și termine cuvântul.

O mișcare nu mai era posibilă. Gurile tóte remaseră căscate.

Ce folosesc acum titluri, ranguri, privilegiu, drept de-a purta o pénă de păun sau trei, bumbi de aur, de safir sau de rubin la căciulă, coliet cu 108 sau numai cu 27 de corale ? Nici unul din aceste margi și ambiționate privilegiu nu dă dreptul de-a închide gura.

Privighitorea tot cântă, împăratul tot ascultă, la gurile căscate ale curtenilor nimenea nu gândesce.

După lung și lung cântat, paserea tace în fine.

Împăratul aruncă cântăreței pantoful seu de aur.

La acest semn de grațiă neauđită, toți chinezii se întind jos.

(Mi se pare că ilustra adunare a profitat de favorabila ocașiune pentru a închide gurile).

Se făcea diuă și paserea tot cânta, împăratul tot asculta.

Curtenii éráși stăteau muți și împetriți, după legile etichetei.

Din toate cântecele, acesta era cel mai frumos, cel mai dulce, cel mai melodos și înduioșitor. Atins până la suflet, împăratul începu a plânge.

Și acesta era ceva neauzit, și acesta era mare înfrângere a etichetei ; dar când plânge împăratul, cum se tacă curtenii ?

Să fi văzut cum se puseră la plâns 7964 de chinesi !

Concertul se termină cu acest incident.

Împăratul ordonă repetarea exactă a programei în fie-care seră. La invitarea adresată privighitorei, ea răspunde :

— Am văzut lacrimi în ochii împăratului. Acesta nu o voi uita ; voi veni când voi fi trebuitore.

Un an întreg ținură, neîntrerupt, concertele la curte. La anul nou ele deveniră publice. Tote castele societății chinezesci, după categoria lor, mandarini civili și militari și marii studenți sau învățații, cum se dice la noi ; oficierii, lucrătorii de câmp, neguțtorii și ultima castă, acea a artiștilor, musicanți, actori, cântăreți, dănuitoare, toate fură admise la palat, pentru a auzi minunata privighitore.

Cântăreții i se acordase de mult titlurile, onorurile și privilegiile aleșilor favoriți. Ea avea apartament la palatul de porcelan alb, 360 de servitori și sclavi personali, ca prinții din familia imperială.

III.

Mikado, adevărat împăratul Japonului, aușia despre cele ce se petreceau la palatul confratelui seu și oferì privighitorei favoruri îndoite de va veni la curtea de la Yedo.

Privighitorea răspunde :

— Împăratul Chinei a plâns ascultându-mă ; deci el este om cu inimă și pre ómenii cu inimă nu 'i părăsesc.

Dilnic venea cântăreța și cânta pentru împărat cât doria el s' o asculte.

În fine se și decise a'și ocupa apartamentul dela curte, a se stabili cu totul în palatul de porcelan alb.

Mikado muria de necaz pe tronul seu japones și tot sta și cugeta ce să facă, cum să răpescă el minunea Chinei, minune ce ar fi voit numai el să posedă.

Sfetnicul lui favorit îi dete acest sfat :

— Să facem o pasere artificială ce să cânte de o mie de ori mai tare, ce să fie de o mie de ori mai frumoasă decât cea viuă. Împăratul chinez, de' i o vom trimite, se va lăsa ademenit de noutatea lucrului și va da deocamdată preferință paserei cu mașină. Cântăreța adevărată, vădându' i nedreptatea și ingratitudea, îl va părăsi. Atunci ușor ne este a pune mâna pe dēnsa.

O sută de mii de paseri cu mașină se comandară la măestrii cei mai vestiți din Japon.

Paserea ce va cânta mai tare un cânt de privighitore va fi plătită cu preț de aur, acoperită cu pietre scumpe și trimisă la Peking.

Japonesii sunt isteți, dibaci, pacienți și lucrători. O sută de mii de privighitori artificiale se și presentară la concurs.

Barbierul consiliarului împărătesc favorit făcuse și el o pasere măestră. Nici un ornic

nu făcea regulat „tic, tac, tic, tac“ de cîm cînta cîntul seu privighitorea bărbierului protegiat.

Acésta fu declarată de artistă perfectă, plătită cu preț de aur, împodobită cu jumătate din pietrele corónei împărătesci și trimisă în China.

Mikado al Japonului săria în sus de bucuriă. Împăratul se va lăsa sigur ademenit. Ceva mai lucitor, mai sclipitor, mai împodobit nu se pomenise.

Și cînta atît de tare ! atît de precis !

Lucrul a fost nimerit calculat. Tóte se întemplară cum doria invidiosul de Mikado.

Cînd a sosit privighitorea cu mașină la palatul de porcelan alb, chinezii remaseră uimiți de-a ei frumuseță.

Dară ce sē mai đic de efectul cîntului seu.

Acesta era adevărat după inima chinezilor.

Odată, de đece ori, de o sută, de o mie de ori ea cînta tot un fel și în acel fel ; precis, esact, regulat, nici mai tare, nici mai încet ; nici mai mult, nici mai puțin.

Cum nu s'a schimbat în imperiul chinezesc nimic de mii și mii de ani așa, de sigur, nu'și va schimba nici astă pasere modulațiunile voci sale mii și mii de ani încă.

Ceva mai pe gust chinezesc nici că s'ar fi putut inventa.

Puteți judeca despre succes.

Privighitorea adevărată, cu diversele sonuri ale voci sale, cu diferitele inflecțiuni ale acestei voci, cu cîntul seu totdeuna nou, cu inspirațiunile sale varie și nenumărate te scotea din fire. Simțirile liniscite ți le tulbura, fibrele inimei adormite ți le deșcepta, tóte simțimentele sufletesci îți punea în mișcare. Ascultând'o nici simțiai, nici cugetai după voiă și plăcere. Cîntul paserei te răpia în lumi necunoscute, te ardica în regiuni uimitóre.

Đică cui îi place că acésta e frumos, măreț, sublim ; dară cu natura chinezescă nu se potrivește.

Și, đeu, în China la temperamentele chinezesci trebuie sē cugeți.

Privighitorea artificială scia și ea șcale minunate, triluri, arpegie, vocalise, unele mai repeđi decăt altele ; și ea te inunda cu cascade întregi de nóte ; dar ori cît de multe erau, le asculta'i fără nici o mișcare. Ele gâdiliau plăcut urechia și nu atingeau nimic mai mult.

Cum nu era tocmai chinezii sē declare pre privighitorea cu mașină superióră privighitórii vii ce cînta după infinitele ei inspirațiuni cîntece tot noi, tot adûnc simțite, tot pētrundětóre, cîntece ce te agitau până în fundul sufletului.

Succesul paserei mecanice fu atît de deplin, încât era sē facă epocă, precum veți vedē.

În China, o sciți, nu este nici cameră, nici senat, nici dietă, nici casa magnaților, nici chiar consiliu de stat.

Cînd trebuesc Chinezilor legi nouē, ceea ce nu le trebue nici odată, mandarinii le cer dela Împăratul lor.

Astădată, ca nici odată, mandarinii se duseră cu toții la împărat sē'i cēră o lege nouă, relativ la paserele cîntătóre.

Ei, fermecați de cîntul paserei-măestre din Japon, cerură, ca prin o lege nouă, sē se scótă tuturor paserelor adevărate córdele lor vocale naturale și sē li se pună în gût cîte o mașină de cîntat japonesă.

Mandarinii aveau atâtea motive ponderóse în favórea proiectului lor, ei dovediră

împăratului atât de vederat că paserele naturale, cu inovațiunile lor perpetue vor face odată o revoluțiune în țără, încât împăratul, pentru a'și scăpa vechiul stat de pericol, le promise tot ce voiau.

Proiectul sancționat și adoptat rămânea numai să se puie în lucrare.

Acésta, din fericire, merse mai greu. La aplicarea proiectului trebuia timp și bani. Timp ar fi mai fost ; dară bani nu prea erau.

Până se vor afla sumele trebuitoré, paserele rămân în *statu quo*, adecă rămân încă cu gûtlejul și córdele vocale ce le-a dat D-đeu.

— Dară privighitorea ce minunată ce face ? unde este ? ve'ți întreba. Și ea óre este amenințată de pericolul general ?

Nu vė temeți. De mult nu mai este ea în China.

Sciți că, dela început, ea đisese că numai atunci va cânta când va fi cântul seu trebuitor. Și împăratul nu mai simția trebuință de când de privighitorea adevărată.

Cântăreța favorită era acum paserea cum mașină. Paserea cu mașină dobândise chiar și titlul de :

„Cântăreța ordinară și estraordinară a M. S. Împăratul Chinei.“

Într'ó séră éráși era mare concert la curte. Privighitorea cu mașină repeta și éráși repeta aria sa de bravură. Chinesii nu se mai săturau ascultând-o. Grija că se póte osteni o asemenea pasere încă n'aveau. Dar' aci se înșelără. În mijlocul cântului, ce reîncepuse éráși, deodată se aude un puternic :

— Sfrrrr !...

Din acel moment, privighitorea mecanică n'a mai cântat.

Nici doctori, nici ornicari, nici arhitecți, nici mecaniciani, nici chiar bărbierii nu'i putură ajuta. Mașina se tocise, se tocise de tot.

S'a isprăvit cu concertele la curte.

De acum e rău de împărat. El se deprinsese a mânca, a dormi, a viețui tot cu cânt de privighitorea și privighitorea nu mai era în imperiul întreg.

În zadar a căutat cunoscutul mandarin în tóte grădinele, în tóte pădurile, în tóte tufișele : de paseri cântătoare nici se mai pomenia în tótă țera.

Depeșe telegrafice începură a circula în tóte părțile. Pretutindenea se cercetéză despre vechia privighitorea dela palat. Unde era nu se scia.

Unii cređură că o vor afla la curtea japonesă. Dar calculul era greșit.

Ea refusase definitiv a'și mai face de lucru cu curțile împărătesci. Făcuse acum destulă experiență.

Cu paserile artificiale din Japon s'ar mai fi putut chinezii ajuta. Dar étă ce se întâmplase : Nécăjit că nu 'i-a reușit planul de a'și procura privighitorea viuă a împăratului chinez, el poruncise să se sfărîme tóte 99,999 de privighitori mecanice ce mai erau și oprise de a se mai face altele.

Dorul de privighitorea cuprinse atât de puternic pe „Fiul Cerului“ încât se bolnăvi și se bolnăvi rău.

Leac pentru împărat era numai cânt de privighitorea și privighitorea nu era de găsit.

În zadar se anulă legea contra gûtlejelor paserilor vii ; pasere cântătoare nu mai voia să vie în China.

Împăratul ajunsese la mărte.

Medicii îl condamnaseră ; curtenii sciau că până în seară nu va mai sufla.

Acum plecară și guvernori, mandarini, oficiari, să se închine împăratului ce avea să urmeze. Înaintea acestuia să întindeau acum pe pânțele, se tîrîiau în pulvere, pe pămînt.

Lîngă împăratul murind nu era acum nimenea, curat nimenea.

Mărtea aflînd casa gólă, ușa deschisă întră și se aședă la căpătâiul monarhului, în agonie.

Cu mărtea întrară în casă și mii și mii de ființe stranie, necunoscute. Unele blânde și surișetore, altele slute și pocite.

Un bătrân, c'o carte mare, sta și le chiăma pe nume.

Erau faptele bune și faptele rele din vieța împăratului.

Cele ce acuseră pre împărat se aședară în giurul patului și începură plângerile lor.

Era tristă, era grozavă astă oră de judecată.

Ca stânci sdrobotore, cădeau pe inima murindului vorbele amare.

— Judecați-mă, osândiți-mă, gema împăratul ; dară de am făcut o singură faptă bună în vieța, lăsați-mă să mai ascult odată un cânt de privighitorea.

Faptele bune erau și ele multe. Tóte ridicară mînile la cer.

— Frrr ! frrr ! frrr !... s'aude la ferestra deschisă, și tot odată resună cânt de privighitorea.

Privighitorea viue, privighitorea de odinióra aușise că împăratul este singur, părăsit. Acum venise căci era trebuitore.

Ea ținu mînte lacrima împăratului și uită ingratitudinea lui.

Cu cântulu seu voiesce să'l consoleze. Acest cânt e lung, duios, cum n'a mai fost. E atât de lung, atât de duios încât lacrimi érași pornesc din ochii împăratului murind.

La bóla grea, la dor cu foc numai lacrimile aduc ușurare ; numai lacrimile răcoresc, numai lacrimile pot ajuta.

Séra, când își amintiră curtenii de stăpânul părăsit, când întrară în casă să vadă de nu e rece, de nu e bun de scăldat, ei aflare pre împărat...

Gîciți cum ?

Îmbrăcat cu hainele de paradă, pe tronul cel mare și în mână avea cumpăna dreptății.

Lîngă el privighitorea îl mîngăia, cântând.

Scrófa și lupul

Era o respectabilă mamă de familie.

Nu ȃic c a a fost de neam mare. Nu se tr agea nici din ómeni cu ranguri, titluri și privilegiu, nici din vechi răzeși, nici din muncitori săteni, nici chiar din animale de classa  nt iu ; dară ori cine își îndeplinesce datoriile, în sfera sa, merită considera iune.

Înainte omului de omeni , cinstit și lucrător m   chin odată, înainte mamei bune, ori cine ar fi, m   chin de trei ori.

Depart de noi prejudi iile și încă prejudi iile de rang social.

S  acordăm considera iunea cuvenită mamei bune ce  ngrijia cu amor și abnegare de o familie num ros , de opt copii mici.

Am uitat să vă ȃic, dela început, că onorabila fiin  de care vorbim a fost clasificată de to i naturaliștii, dela Buffon, Cuvier, Linné p n  la Nalianu între pachiderme, adecă r m tore copitate, că numele seu oficial este „porc de genul femenin sau scr f .”

Repet încă : depart de noi prejudi iile de nascere. Onore numai meritelor personale.

Și merite personale adev rate  mpodobiau pre scrófa nóstră. Ea, deși scr f , era vrednic  și muncitore.

Ea își alapta singur  copiii ; ea  i spăla și cur tia ; ea le  mpletia ciorapi, le cosea cămăși, batiste, piept rușe, pantaloni ; p n  și p l riile tot ea singur  le fabrica.

Toți opt copii erau grași, frumoși, lucitori, ca nisce coconași.

 n timp de recreațiune, buna mamă aduna în juru' i familia  ntreg  și apoi să fi v ȃut jocuri, sărituri, c ntece, r sete și voie bună. Era drept dragul să'i privesci.

Ac  vedea' i adevărata fericire.

 n una din ȃile, tocmai în unul din aceste dulci momente de repaos și recreare, se ivi pe neașteptate, un călătoriu necunoscut.

Copiii erau, cum trebuie să fie copilul, nici prea  ndr sne i, nici prea sfiicioși. Ei salutară străinul și apoi își căutară de jocul lor.

Călătorul, fără a' și sc te desagii, ca în trec t, ȃise cătră st p na casei :

— Bun  ȃiua, cinstită d mn , s '  i tr esc  copilașii.

Scrófa, mirată de astă visit  neobice nit , răspunde cu un simplu :

— Mulțumim dumnitale.

— O ! scumpă d mn , ce fericită eși ! dară spune' mi, te rog, c ți copilași ai ? to i sînt ai dumnitale ? urm  străinul, lungind vorba.

— Toți opt.

Răspunsul era scurt ; scrófa nu părea să aibă poftă de poveși ; călătorul se făcu a nu pricepe.

— Toți opt !... frumos  famili  ! s  tr esc  cu toții, coconași și duduți ! Nu te supăra, d mn  prețuită, că te opresc dela lucru, dară v ȃendu-te n' am putut să mă rețin da'  i face complimentele mele. Așa copii frumoși !  șa copii frumoși ! Scii, mult prețuită d mn , eu numai din  nt mplare treceam pe ac , numai din  nt mplare, ȃeu, v' am v ȃut. P te vrei

să'ți esplic mai bine?... Din întâmplare, cum ȃic, treceam pe aci, din întâmplare mergeam la Bucuresci în trebi scolare, din întâmplare 'mi-au căđut ochii pe locuința dumnitale. Cum v'am zărit m'am oprit. Ce minunat tablou ! o mamă cu așa numărósă posteritate 'mi-am đis. Așa ceva merită să fie considerat mai de aprópe și așa, fără să cuget la nimic decăt la frumuseța grupei ce formați, 'mi-am permis să mă apropiu. Ce frumoși copii ! Ah ! ce frumoși copii !

Ca orice mamă, scrófa se simți măgulită și surise cu plăcere.

Călătorul șiret, observă. Acum vėđu că póte să urmeze.

— Ea'n spune, drăguță dómná, dumnéta 'i-ai crescut pe toți ? Vai ! drăgulița mea, ce de osteneți ! ce de sacrificii !... Dară póte ai guvernantă ? Se înțelege, cu o sė'i lași când te duci la petreceri.

— Eu nu umblu pe la petreceri ; când es, es cu dênșii.

— Cum, dómná, atâta abnegațiune ! atâta devotament ! Dar ceea ce faci dumnéta este pre mult, póte să strice sănătății dumnitale... Crede-mė, dómná, nu te sacrifică ; lumea tot nu recunósce meritele adevėrate. De ce sė'ți perđi juneța ? de ce sė'ți perđi frumuseța ? Dumnéta, cu chipul dumnitale, nostimă cum ești poți juca încă un rol în lume... Crede-mė, crede-mė, profită de viață, profită de plăcerile esistenței.

— Dară nu póte fi plăcere mai mare, decăt a'și privi copiii și a se bucura de dênșii.

— Așa ȃic și eu ; dară totuși câte odată câte un bal, câte un concert, câte o petrecere eftină și atrăgėtóre...

— Sė'mi las copiii singuri ! dară cum se póte ?

Străinul se gânde puțin, vėđu că aci nu este cochetărie de esplótat și o luă pe altă strună.

— Că bine ȃici, dómná mult prețuită. De aur sė'ți fie gura. Bine ȃici, admirabil ! admirabil ! Copiii înainte de tóte. Mama ce'și negliă copiii pentru petreceri, fumuri, deșertăciuni, pėcat că mai este mamă. Ea nici merită asemenea fericire. Ce fericită întâmplare, căci, adevėrat, e curat întâmplare. Dară am uitat sė'ți spun cine sânt, permite'mi a mă presenta la ocasiune. Eu sânt profesor, director de scólă, am un pensionat celebru pentru băeți și fete.

Politeța obligă pe gazdă să ȃică :

— Îmi pare bine.

— Ce fericită întâmplare ! Cum m-a servit norocul ! Adevėrat, inima nu înșală nici odată ; căci curat inima, pe nesciute, m'a adus pe aci. Sper, dómná și amică, că acum, fiind că ne cunóssem bine îmi vei face onóre sė'mi încredințezi, spre crescere, drăgălași d-tale de copilași.

— Mulțumim de bunătate, domnule ; eu sânt hotărîtă a'i cresce singură. Ce le trebuie o sė'i învăț eu. Cum veđi, nici le prea merge rėu cu metoda crescerei mele. Sânt sănėtoși, mari, voinici...

— Minunați ! minunați ! ȃic și eu. Metoda d-tale pedagogică este escelentă. Drăguții de copilași par a fi perfecți. Eu cred că ar fi și perfecți, de nu... scii, dómná, natura își are greșelele sale, la tótă lumina a pus și umbră, ba chiar și în sóre a făcut pete și copiilor d-tale le-a dat, cum aș ȃice?... le-a dat un fel de rusticitate ce trebuesce poleită, prin cultură. Privesce'i singură, înțeleptă dómná, și mărturisesce de nu ar fi ei mai mai drăgălași, mai gentili, de ar avea maniere mai fine, modestiă, smereniă ? Sė veđi cuconașii și

ducele din pensionatul meu ! Unde se pomenesc de sărituri, strigăte, risite, rostogoliri și încă înaintea străinilor ! Parecă sânt sfinți ; unde 'i pui acolo stau ore, zile, săptămâni. Așa, așa trebuie să fie cuconășii, ducele ; chiar din față trebuesc deprinși a nu se mișca din loc.

Biata mamă, cu tot amorul seu, cu tótă orbirea marilor afecțiuni, nu putea nega că copiii sei era încă copii și nu absolvase codul chinezesc de etichetă și bune-cuviinți. Cam smerită, ea plecà ochii.

— Nu roși, minunată dómna, reîncepu directorul de pensionat cu multă blândețe. D-ta ai păcătuit numai din esces de dragoste. Cugetând bine, nici pot dice că e păcatul d-tale ci acel al pedagogiei moderne. Nisce capete adecă luminate, după moda nouă, s'au pus se tipe, se strige și se învețe lumea se nu se mai dea nouă, crescătorilor de meseriă, copiii de educat, ci numai mamelor. Dar ce pôte o mamă ? ce scie o mamă ? Ea este orbită de slăbiciuni, orbită de amor... Crede-mă, dómna, eu, bătrân cu experiență, sciu ce dice. Mama e bună de alăptat copiii și nimic mai mult. Îndată ce ese copilul fașă dă'l pe mâna dascălului, pe mâna de străin ; străinul să facă din el om. Aplecările rele ce ar fi în copil, numai străinul i le pôte stărpi ; sémânță de virtuți numai străinul se sădească în inima lui. De ai fi o mamă cum sânt multe alte ț'ăș dice că acest sistem este cu atât mai minunat pentru mame cu cât le scutesce de ori ce osteneli ; dară vęd că ai în vedere interesul copilului înainte de tóte de acésta te încredințez că copilul bun numai de străini se pôte forma. Dă d-ta numai drăgălașii d-tale de copilași pe mâna mea și vei vedè rezultatul.

Scrófa nu scia nici scrie, nici ceti. Ignoranța totală are partea sa bună că te feresce de închipuirea semi-culților.

Dară tocmai acésta deveni fatal bieteii mame. Perdându'și încrederea în sine, în principiile sale de educațiune ea se făcu mai atentă la vorbele străinului.

Acesta vedea că de acum scopul seu pôte fi ajuns și urmă mai cu căldură.

— Dureros, dureros este pentru o mamă se și dea drepturile, aceste dulci și sfinte drepturi, unui necunoscut, unui educator de meseriă, cum sânt eu, spre exemplu ! Dară ce se faci ? Nimic mare, nimic perfect, nimic sublim fără sacrificii. Destinul mamei este de a fi sacrificată. Natura, în vederea acestei destinațiuni, 'i-a dat și un amor nemărginit, desinteresat. Ce mamă egoistă ai vędut vre-odată ?... Se înțelege, vorbesc de adevărate mame, nu de comediant ce pörtă numai masca datoriilor lor. O mame ! mame ! voi ființe sacre, ce paradis purtați în sufletele vóstre cele mari, cele devotate, cele gata de sublime sacrificii !

Astfel vorbi străinul lung, neîncetat, cu sofismele cele mai seducătoare, cu tonul cel mai patetic până ce ademeni pre biata mamă a sacrifica închipuitei necesități principiile sale și amorul seu.

Cu sufletul sdrobotit, ea se hotări a și încredința copilașii directorului pensionatului de băeți și fete care creștea copii așa de bine de nu se mișcau cu ore, zile, săptămâni din loc.

Timp de perdut nu era. Profesorul comandase de la București nisce caré cu cărți și se grăbia se vadă de sosesc. La ocaziune, fiind că nu era se ocoléscă mult, putea lua cu sine și pre noii elevi.

Când vor fi pe cale bună de progres, consciințiosul de profesor va însciința pre iubitórea mamă se vină singură se vadă cât sânt de poleți, de civilizați și de manierați

copilașii sei.

Bieții copii plânseră părăsind pre mama lor ; dară plângând ei ascultară și plecară.

Lucrurile se petrecură cu atâta repeđiciune, așa pe neașceptate încât neesperimentata scrófa uitase să întrebe despre nume și locuință pre străinul călător.

Adevērat, el îi dăduse o cartă mare de visită cu nume, titluri și adresă ; dară am đis : scrófa nu scia ceti.

Copiii plecase de mult.

Uimită de cele întâmplare, biata mamă sta plângând, fără cugete, mai fără simțiri.

Numai târđiu se alină puțin crisa durerii sale.

Reviindu'și în fire, scrófa se duse la o vecină, care umblase la scóla, să'i cetescă biletul ce lăsase directorul plecând la pensionat cu copiii sei.

Vecina cetesce numele.

Un țipet desperat resună. Nenorocita mamă cade leșinată.

Pe cartă sta :

„Lupul.“

Lupului încredințase duiósa mamă iubiții sei copii.

Puteți cugeta cum 'i-a crescut.

Boldul ascultător

I. Boldul ascultă de nănașa sa

Ómeni mari și mici, tineri și bătrâni, bărbați și femei lucrau de dimineața în jurul cuptórelor și a mașinelor în o fabrică, din Aachen.

Sciți că Aachen este unul din cele mai vechi orașe din Europa. Fiind sub stăpânirea Romanilor, Aachen purta numele de *Aquisgranum*, sub francezi se numia *Aix-la-Chapelle*.

Ímpăratul *Carlo-Magno*, care a fost mare în tóte, mare la trup, mare prin învingerile sale și mai mare încă prin avântul ce a dat științelor, artelor, comerțului și industriei, acest *Carol cel mare* și-a ținut aci pompósa reședință. Orașul a fost totdeauna celebru prin apele sale minerale și acum are încă o mare importanță prin băile sale, prin comerțul seu și prin numérosele sale fabrici.

Obiecte de piele și de carton, de aur și de aramă, de lână și de ață se lucră aci cu gustul și soliditatea remasă dela francezi, cu stăruința și neoboséla ce caracterisă pre germani.

Sē nu vē mirați deci când vē đic că în fabrica în care am íntrat domnesce activitatea unui roiu, în mijlocul verei.

Astăđi éráși avea sē nască aci o ființă de aceeași specie cum se produceau đilnic sute de mii.

Pe la 4 óre după améđi și sosi pe lume, deplin sănătos, individul așceptat. Era lung, drept, subțire, cu cap gros și picior ascuțit.

O fată curată și frumoșică îl ínfășă și botezà. Pe scutecul seu roșu erau imprimate trei cuvinte :

„Bold, bombușcă, ac cu gamaliă.“

A purta un calendariu íntreg de denumiri are multe necuviinți.

Noul cetățén se hotărì a pleca prin lume, a și face carieră sub cel mai simplu din numele multe ce i se dăduse, sub acel de „bold.“

Ca bold își luà pașaport sē plece în țeri depărtate.

Când era sē părăsescă locul nascerei, nănașa sa își aduse aminte că bietul finuț n'avea nici o cunoscință de lume.

— Ce o sē facă ? sermanul ! își đise ea îngrijită. N'a ínvățat nimic, nu scie nimic ! Cum o sē trăiască, cum o sē ínainteze fără nici o cultură, fără nici o experiență ?

A mai merge la scólă era prea târđiu : totul era gata de plecare.

— Sē și índeplinescă cel puțin principalele datorii și póte îl va lumina D-đeu, reflectă duiósa nănașa și, ca talisman de drum, îi dete aceste două sfaturi :

„Ínfipgi-te dar' nu ímpunge ; ține bine ce ai prins.“

Junele boldișor promise că va fi ascultător, își primi binecuvântarea și plecà.

Călětoria a fost lungă și plină de avanturi.

El fu așeđat íntr'un tren de marfă cu trăsuri, hamuri, șale de călărit, cu postăvărie, hărție de tapete, cěrà de sigilat, vinețelă de cămeși, cicóre pentru cafe, mașine de plugărie, cu

lădi de fôrfece, ace, cuțitașe și alte numeroșe produse ale fabricilor din Aachen.

Puteți cugeta de câte ori a trebuit călătoriul nostru să se suie și să se cobóre din vagóne ; la câte gare a fost obligat să se opréscă ; prin câte magasii a petrecut, cu lunele. Puteți cugeta câte a auđit, câte a vęđut, câte a pățit până ce a ajuns la destinațiune.

În fine totuși a sosit la Babaluc.

Babalucul era oraș mare, civilisat ; plătia dări ca tóte orașele cele mai mari și mai civilisate și încă era capitala imperiului !

Poporațiunea acestei vestite reședințe numera, după ultima statistică, 191 de suflete de ambe secse. Între acestia erau 7 generali, 9 mareșali, 11 ministri, 17 șambelani, 23 dame de onóre, 72 prinți și princeșe de sânge, împărătesa și împăratul.

Restul locuitorilor, *minus* unul, erau amploiați ai curței, gardiști, ușieri etc.

O capitală a cărei poporațiune întrégă se compunea numai din mari dignitari și ómeni de curte trebuia negreșit să strălucéscă prin lucs, arte, comerciu, industrie...

Așa și era.

Piața, renumita piață comercială din Babaluc, numera o firmă bine cunoscută în orient și occident.

Acéstă firmă atât de importantă era : „*Jupân Itzig dela Iași*“ fără companion recunoscut.

Jupân Itzig dela Iași era banchier, toptangiu și comerciant în detail. El era cel care întreținea de mult relațiunile comerciale între ost și vest.

În toți anii, la pașci, jupân Itzig mergea în persónă la Ierusalem, cu peregrinii chrestini. El ducea cercei, inele, mărgele de cristal de Bohemia și, chiar pe mormântul lui Christos, lua, jidanul dela turci, în schimb lucruri sfinte : iconițe, mătâni și alte asemenea. Cu acéstă marfă făcea bani prin țările catolice și greco-orientale.

În țările protestante, pe lúngă lucruri sfinte el mai vindea ace, ață și bolduri.

Deci să nu vę prindă mirare când veți afla că boldul de la Aachen, chiar în ȃiua sosirei sale în Babaluc, ajunsse la curtea împărătescă.

Jupân Itzig căpătase marfă nouă și, cu lădătuia plină, plecase prin oraș.

— Iconițe ! mătâni ! ace ! bolduri !... strigase el mai bine de trei óre, prin piață.

Deodată dăresce fetele împăratului, în balcon.

Se înțelege că se grăbi a le oferì nouele comori aduse din Ierusalem și ace și bolduri sosite, cu ultimul tren, din Aachen.

Fata împăratului cea mai frumósă cumpără boldul cunoscut.

Tocmai în acea ȃi era bal la palat.

Séra princeșea își puse hainele de aur, florile de pietre scumpe și, mai frumósă decât o ȃină, era gata de plecare.

Atunci își cade aminte că în aceeași diminéță nu sciu cine îi aruncase pe feréstră o rosă albă.

Cine aruncă fetelor de împărat rose albe pe feréstră, rose albe vii, rose albe adevărate nu póte fi nici nătăreu, nici bętrân.

Princeșea se gândi puțin, luà rosa și, cu noul seu bold, o prinse la pept. Așa întră în sala de bal.

Valsul ântăiu îl jucă frumósă princeșă cu mirele seu, moștenitoriul tronului unui impe-

riu vecin. Unsprèdece alte valsuri trebui să mai jöce cu mării dignitari ai țerei.

Boldul și flörea stăteau nemișcați pe inima princesei.

De valsul al 13-lea fata împëratului putea dispune, după plăcere. El îl acordă unui simplu oficier de gardă.

Musica întonează introducțiunea. Oficierul se apropie.

Princesa, cu rosa și cu boldul seu, se scölă.

Valsul a început. Gardistul a cuprins pre jucătörea sa și ambii lunecă, se învîrtesc, saltă, sböră prin sală, ca smeii și dînele.

Curtea întrégă îi privesce, îi admiră.

„Ce frumoși ! ce juni ! ce potriviți !“ cugetau cei ce îi vedeau.

— Ce părechia minunată ! strigă deodată papagalul împërătesei, din fundul cuscei sale.

Oficierul și princesa se opriră rușinați.

Cavalerul voesce a părăsi pe jucătörea sa. Zădarnică încercare.

Boldul se acățase de medalia de merit ce purta la pept junele militar.

„Înfipge-te dară nu împunge, ține bine ce ai prins“, đisese nănașa boldului și el așa și făcea.

Îndeplinindu'și datoria, el spera că și va face nume bun și va ajunge la mărirele ce visa. Mult nu învățase, dară gîrgăuni îi intrase deja în cap de când zărise lumea mare.

Îndată ce prinse oficierul, el începu a' l ținè și a' l ținè din reputeri.

Princesa pune mâna pe cordeaua cavalerului seu, oficierul pe rosa albă ; degetele lor se întênesc, se ating, tremură, răcesc... A desprinde boldul nici unul nu pöte.

Uimirea junilor sporesce cu cât adunarea șoptesce și ride.

Damele, domnișörele de curte alérgă întru ajutor ; a scöte boldul e imposibil.

Mareșalul palatului vine și el ; boldul rămâne înfipt, cum a fost.

Sosesce împërătésa, sosesce împëratul, sosesce mirele...

Confusiunea e la culme...

Cine a desprins boldul ? nu se scie. Ceea ce am auđit sigur este că trei đile mai târđiu töte gazetele bune și rele, mari și mici, comice și seriöse, chiar și cele comico-seriöse anunțară logodna frumösei princese din Babaluc cu junele oficier de gardă.

Principele-moștenitor al tronului imperiului vecin plecase a casă, din séra balului.

Boldul, nu vè mirați, căci cam așa sînt proștii, se făcuse mândru și ambițios.

Dela logodna princesei nimenea nu era mai închipuit decât dênsul.

Sè fi scăpat imperiul de turci n'ar fi cređut cineva că a făcut faptă mai mare de cum își închipui boldișorul nostru fapta lui.

În nesciința sa de usele curței, el își ținea de merit mare că a mijlocit să se mărite princesa după pofta inimei sale și nu după planurile politice ce avea împëratul.

Cum am đis, junele bold era ambițios și prostișor. El, de când era la curte, începuse a crede că scopul principal al vieței este a se face domn mare, a se ridica sus, sus, atât de sus încât alții să nu'ți ajungă nici la călcâi.

Că pöte să'i vie amețeli ridicându-se la o înălțime la care nu era deprins a sta, acésta nici îi trecea prin minte.

La töte trebue sciință și esperiență. Și bietul bold nu vèđuse măcar un balon aerostat să se fi putut convinge cât e de ușor a se sui și până la nori ; dar cât e de greu a se menține

sus, de n'ai pentru acésta puterile trebuitoare.

Din câte văduse în puținele zile a mărireii sale, el se alesese numai cu una : avea consciință că a jucat un rol mare în familia domnitore și acésta îi dă drepturi la mari favoruri.

Chiar a doua zi de nunta princesei, boldișorul nostru ceru audiență la împăratul.

Împăratul nu avea nici față, nici chief de nuntaș.

El tot cugeta la planurile încrucișate, la speranțele pierdute prin stricarea căsătoriei fiecei sale cu moștenitorul tronului imperiului vecin.

De cugetat cugeta ; dară de vorbit nu vorbia, ci tot sta și ofta.

Ce avea pe suflet nimenea nu scia ; mai puțin încă neespertul de boldișor.

Chiar arcum întră și el în casă.

— Ce'ți trebuie ? întreabă împăratul deșceptat din cugetările sale, ca dintr'un vis reu.

Boldul tot naiv și tot cu fumuri, răspunse curat și simplu :

— Un titlu, o funcțiune sau cel puțin o recompensă națională.

— Dară cine ești ? ce ai făcut ?

— Na ! că ai și uitat !... dară nu scii, Împărate, că ți-am măritat fata.

— Tu !!!

— Ce ! nu mă cunosci ?... Eu sânt boldul care a prins la bal oficerul de gardă.

— Și pentru asta ceri recompensă ?

— De nu recompensă națională, măcar o decorațiune.

— Te aș decora cu o părechia de urechi de măgar, de aș avè acest ordin. Fiind însă că încă nu 'l-am creat, mergi de îl caută unde esistă.

Boldul se opri surprins. Și înțelegea, și nu înțelegea vorbele împăratului. În fine dîse :

— Împărate, parecă ești supărat ?

Împăratul stete puțin gânditor, apoi întrebă :

— Spune drept, cine te-a învățat să te acați de oficerul cel necunoscut ?

— Împărate, mai înainte de tóte nu mai dîce că oficerul era necunoscut de princesă. Ea îl cunoscea bine 'ți o dîc, eu, care sciu ce sciu. Apoi n'ai auđit că de mult m'a învățat nănașa să mă înfîpg fără a împunge și să țin bine ce am prins. Eu n'am făcut nici un reu, am ascultat de nănașa.

— Și nu 'ți-a dîs nănașa-ta că nu ai să stai totdeauna înfîpt, ca un măgariu ? Nu te-a învățat că în momente critice, e mai bine să împungi... să sai jos ?

— Momente critice !... dară când sînt momentele critice ? spune'mi, dragă Împărate.

Cu tot necasul seu, împăratul surise ; apoi, ca cuprins de milă, dîse :

— Scii ce ? copile, du-te unde te vor duce ochii, dară aci să nu te mai vîd. Cu învățătura ta, nu ești pentru curte.

Astfel a fost boldul esilat dela curte.

Departa de Babaluc el medită mulți ani asupra aventurii dela bal și asupra vorbelor împăratului.

Din reflesiune în reflesiune, din deducțiune în deducțiune el ajunse la conclusiunea cumcă „în momente critice nu are a sta înfîpt fără a împunge, nici a ținè ce a prins.“

— Pe viitor nu mai ascult de nănașa ci ascult de împăratul.

Acésta fu decisiunea luată de boldul pățit.

II. Boldul ascultă de împăratul

De 25 de ani era resbel universal.

Resbelul născuse din stricarea căsătoriei princesei din Babaluc cu moștenitorul tronului vecin.

Diferenții împărați a diferitelor țeri din diferite motive se încăeraseră la certy.

Simpatii sau interese politice, comunitate de rasă și origină, dispozițiuni personale către realism sau idealism, către clasicitate sau romantism împinseră pre unii a apăra princesa măritată după pofta inimei sale, pre alții a lua partea moștenitorului de tron, rămas flăcău.

Așa din vorbă în vorbă, din certy în certy se luară cu toții la bătaie.

Se înțelege că nu se bătură împărații, ci supușii lor. Se înțelege încă că toți se bătură afară de împăratul din Babaluc, care nu rugase pre nimenea să se bată pentru fata lui.

Odată resbelul erupt, un împărat sări în ajutorul altuia, tot după interes, voință, dispozițiune, când nu după caprițiu. Și acesta se înțelege.

Astfel lumea ferbea și clocotea.

Agricultură, comerț, industrie, arte, sciinți totul era părăsit, totul perea, necultivat. Brațele bărbătesci mănuiau armele ; lucra nu avea cine. Și tot ce mai rămăsese prin sate, requirau dușmanii.

Femeile abia își puteau hrăni copiii, și ce hrană !...

Dumneșu a dat copilului doi părinți sciind că unul singur nu e destul și pentru a' l cresce și pentru a' l hrăni.

Când unul din acesti doi părinți lipsesce, lucru mare nu se alege de bietul copil. Mai ades și el se prăpădesce.

Așa dară nu numai pe câmpul de bătaie dară și prin orașe și sate se stîngeau ómenii, vedynd cu ochii.

De sus, de pe tronul seu, împăratul din Babaluc vedea ce se petrecea. Vedynd el érași sta, ofta și cugeta.

Că acest împărat nu era om rău, o scim de mult.

Đi și nópte el se întreba ce era de făcut să mântuie lumea de la peire ?

Într'ó diminéță se sculă împăratul cu un plan colosal.

Nu era nimic mai puțin decât a spune lumii causa stricării căsătoriei fiicei sale cu moștenitorul tronului dáunat, a aréta pre adevératul culpabil și astfel a pune capet resbelului.

Pentru a ajunge scopul, trebuia adunat un congres universal de toți împărații, cu toți sfetnicii, cu toți diplomații, cu toți credincioșii lor. Acestia să judece causa, să osindescă pre vinovat ; apoi să se încheie o pace universală și eternă.

A nu realiza o idee mare, de folos obștesc, ar fi un păcat. Pécatul acesta nu' l făcu filantropul monarh.

Congresul fu propus, votat, adoptat, convocat și anunțat.

Trei đile împăratul a stat încuiat în casă. Nici bea, nici mânca, nici dormea ci tot gânda.

Trei alte đile nici n' a mai gândit ci tot a scris, a scris o faimósă istorie a boldului as-

cultător.

Prin această lucrare magistrală se probă lămurit că de giaba se certau și se băteau împărații că și princesa fericită și mirele păgubit erau nevinovați, ca mielușei. Culpabilul, unicul culpabil a fost boldul ; el trebuie găsit, judecat, condamnat și pedepsit. Apoi tot măcelul să înceteze.

Cu cuvântarea în busunariu și cu curtea întrégă după dânsul, împăratul plecă la marginele țerei sale, unde se ținea congresul universal.

Congresul se și adunase ; împărații toți erau de față.

Un împărat venise cu ministrii sei ; altul cu ministri, deputații și senatorii țerei. Alt împărat era urmat numai de doi ómeni ai sei : un general și un diplomat. Lumea đicea că acestia plăteau cât congresul întreg. Mai fu un monarch care venise de tot singur. El prețindea că, unde se ivesce sórele, nu trebuesc alte lumini. Împăratul Chinei se încărcase, pe un tren special, cu toți 17,928 de mandarini. Trenul fu troiănit pe drum și numai o telegramă de scusă sosi la congres.

Împăratul din Babaluc nu'și luă 17,928 de mandarini pentru că nu îi avea. Dară nu vė temeți, și el va figura cu demnitate la congresul universal. Generalii, mareșalii, șambelani, ministrii, gardiștii, ușerii toți, până la cel din urmă, erau cu el. Plus damele de curte în costum de diplomați și domnișórele de curte prefăcute în paji.

Așa putù ajunge, cu puțină întârziere, la congresul dorit.

Adunarea era constituită ; pre eroul đilei numai se așcepta.

Cinci minute după sosirea trenului împăratul era gata. Uniformă de gală fu îmbrăcată, mantia imperială aruncată pe umeri, coróna cea mare, strămoșescă aședată pe cap. Pentru ce capete era făcută această corónă, nu sciu ; pe capul acestui împărat însė nu se potrivea. Cu cât înainta împăratul cu atât clătina mai tare coróna pe capul seu.

Un pagiu, vėđënd pericolul, înțepeni coróna cu un bold ce tocmai aflase pe drum. Așa se urcă monarchul la tribună.

Acum își ia împăratul posa cea mare și scóte hârtia din busunariu.

Tótă adunarea, împărați, ministri, deputați, senatori, generali, mareșali, diplomați, toți sânt numai ochi, numai urechi.

Împăratul desfășură manuscrisul.

— Aie ! Aie ! resună pėtrunđėtoriu în sală.

E vocea împăratului.

Boldul, ce înfipsese pagiuul în corónă, îl împunea până la sânge.

— O sė'mi pierd efectul ! murmură oratorul necăjit.

Boldul sė uită la împăratul tot mai lung și îl împunge tot mai tare.

— Aie ! Aie ! țipă din nou monarchul, ne mai putënd de durere.

Boldul din Aachen, căci, precum ați ghêcit, el era, recunoscuse deplin pe împăratul ce'l esilase pentru că s'a înfıpt și n'a împuns, pentru că a ținut bine ce a prins.

— Astă dată o sė'mi câștig recompensă, își đise el, hotărît de a asculta acum sfatul împăratului din fir în pěr. Astă dată nu voi mai sta înfıpt, ca un măgariu, în momente critice.

Pe când boldul făcea această reflesiune împăratul își desfășurase éráși cuvântarea și începuse :

— Mărită adunare ! luminați împărați ! Dacă astăzi mă vedeți aci nu credeți că am venit pentru petrecerea mea sau pentru petrecerea d-vastră. Eu, îmbetrânitul monarch din Babaluc, am venit să vă descoper cel mai important secret politic ce există : Astăzi veți afla pentru ce vă bateți de 25 de ani.

Congresul întreg ascultă în tăcere ; revelațiunea pare de o importanță supremă.

Boldul devine și el din ce în ce mai atent, și lui i se pare că situațiunea devine eminamente critică.

Împăratul urmăze :

— De 25 de ani vă bateți pentru un prost de bold...

Moment mai critic nici că se pôte.

— Tups !...

Boldul sărise jos din coróna împăratului. Coróna sărise după bold și împăratul după corónă.

Nici bold, nici corónă, nici împărat nu se mai vęd.

Toți fug, unul după altul, printre picioarele asistenților.

Cu cât mai mult caută unul să prindă pre celalalt, cu atât alérgă toți mai tare și mai zadarnic.

Sala întregă izbucnesce de rîs.

Cine începe a rîde nu se mai bate.

Astfel se și făcu pace universală.

Târziu, când ajunse împăratul să puie mâna pe bold și pe corónă, sala congresului era deșértă.

Împărații, jurându'și pentru vecie dragoste frățéscă, plecase, cu toții, acasă.

Împăratul din Babaluc trase boldul la răspundere pentru „crima de les-Majestate.“

Acesta, chemat înainte judecării, răspunde curat și simplu :

— Când am stat înfipt și n'am împuns, când am ținut bine ce am prins, împăratul a spus că sînt măgariu și m'a esilat. Ei bine ! acum n'am făcut cum mă învățase nănașa, ci cum a poruncit împăratul și éráși nu e mulțămit ?... Dară când și cum s'î mai fac óre pe voie ?

Jurații se pronunziară în favórea boldului.

El fu achitat în vederea circumstanțelor atenuante ușurátóre.

De atunci pe la împărați nu 'și-a mai căutat bietul bold norocul.

Ba cred chiar că s'a și hotărît să mérgă la scolă să învețe, când, cum și de cine se asculte.

Oglinda pocită

Am cetit odată o povesc. E de mult de atunci. Eram încă copilă. Întrégă nu o sciu. În-
ceputul numai 'mi'l amintesc. A fost cam așa :

De mult, de mult, pe la începutul lumii, erau toți ómenii fericiți. Un om pre altul
iubia ; un om părea altuia frumos. De era ceva urît pe lume de vĕđut urîtul nu'l vedea
nimenea.

Sufletele erau curate tóte, ochii toți limpeđi. Parecă era tot sóre, tot lumină, tot verdĕță,
tot căldură pretutindene. Umbră, nópte, întunec nicăirea. Cum sĕ nu fie atunci omul
deplin fericit.

Așa au trecut ani și vécuri.

Dară ceriul cel mai albastru se întunecă câte odată ; furtuni de multe ori din senin se
nasc.

Într'o đi, când era mai sóre și mai frumos, un tunet bubuie, vĕntul urlă, norii se adună,
vijelia isbucnesce, pămĕntul se cutremură, pietrele se restórnă, iadul se deschide : născó-
citorul relelor se ivesce pe pămĕnt.

Era negru și hidos. Avea ochi pe tot corpul, o singură mână, șapte picióre,
cincisprĕdece limbi ascuțite și împungĕtóre.

În sutele'i de ochi avea câte un compas și tot compasul mĕsura strĕmb.

Cum s'a vĕđut pe lume a început a se uita giur împregiur.

A zărit un om, doi, đece și a început sĕ ridă.

Ridea de bătrânii venerabili cu lungi barbe albe, ridea de voinicii cu plete de aur. Ridea
de verginele care mergeau cu ochii plecați, ridea de fetele cu buđe suriđĕtóre. Ridea de
matrona ce sĕ închina la biserică, ridea de copiii ce sĕ jucau prin érbă, ridea și de pruncul
sugĕnd la sinul maicei sale.

Și nu ridea numai de ómeni, ridea de fiare, de paseri, de pămĕnt, de arbori, de fructe,
de flori ; ridea de đi, de sóre, de lumină, de însași lumină !

Și tot așa riđĕnd a scos o oglindă lungă, a întins-o dela munte până la mare și, cu un tă-
ciune din infern, a început a desemna tot ce vedea și tot astfel cum îi părea lui.

Mii și mii de chipuri de înșirau pe négra'i sticlă, unul mai întortochiat decât altul.

De te uitai bine, în fie-care chip recunosceai câte o trăsură din fața ómenilor ce'ți erau
mai dragi, ce'ți păreau mai frumoși. Ba vedeai că sânt chiar ei înșiși pe oglinda pocită ;
dară atât erau de suciți și de urîți de'ți păreau alte năbădăanii.

El arĕtă ómenilor aceste figuri schimonosite și ómenii începură a ride unul de altul.

Pe când unii rideau, ceialalți se puseră pe plâns. Aceste fură primele lacrimi omenesci.

Scopul monstrului era ajuns : numai avea acum ce căuta pe pămĕnt.

— Aci am isprăvit, đise hidósa nălucă. Acum mai departe... Acum îmi duc tabloul,
acest tablou de pe natură, drept la Dumneđu. Sĕ vadă și el pre drăgălașii sei de ómeni. Sĕ
scie și el cum cum sânt astăđi ființele ce a zidit. Óre plătitu-s'au sĕ'i mai creeze ?
Plătitu-s'au sĕ ne gonéscă pre noi în fundul pămĕntului pentru a le face loc lor ? Merită ei

óre să fie așezați drept deasupra capului nostru ?

Și născocitoriul de rele, cu slutita lui de oglindă, se urcă drept la ceriu.

Înainte de a ajunge la D-țeu, el se opri sus deasupra nourilor, în o lume nouă, pământ necunoscut, unde vădă că se jică copii omenesci cari de mult părăsise pre părinții lor. În acea lume era numai aer și flori. Din flori sorbeau copilașii ambrozie, prin aer sburau cu aripi de fluturi.

Cum țăriră copiii năluca străină, cu marele seu tablou, îl încunjură cu miile, cu miliónele.

Toți apucă oglinda, toți voesc să vadă ce e nou.

— E mama !

— E tata !

— E unchiul !

— E vărul !

— E amicul !

— E fratele !

— E sora !

— Ah ! dară cum sânt de schimbați !

Astfel strigară copiii unul după altul, apoi toți la un loc.

— Dară să vede că sufer ?

— Jalea după noi póte îi usucă ?

— Dorul de noi îi prăpădesce, adăugeau copiii și se uitau tot mai lung și mai trist la oglinda uriciósă.

— Sbor eu la mama astă nópte și'i șoptesc eu ceva la urechie, țăise un ânger alb, cu aripi albastre.

— Dară Dumnețeu trebuie să le fi țăis demult că sântem fericiți, observară mai mulți ângerași deodată.

— Totuși s'a petrecut ceva rău pe lume de s'au făcut iubiții nostri atât de necunoscuți !

Și astfel vorbind, o tristeță straniă, un dor nespus cuprinse pre bieții copilași.

Născocitorul reului érá începu să ridă. El ridea de durerea morților.

Și ridând întinse mâna spre négra'i sticlă.

Acum putea merge mai departe : văduse și pe ângeri plângând.

— Bums !!!

Aerul a răsunit cum nu s'a mai auzit.

Nu știu au din mânilé ângerilor, au din ciuntita mână a făcătorului de rele, tabloul căđu jos, jos pe globul pământesc.

Căđând, oglinda se isbi de un vulcan arđător, în mijlocul Oceanului.

Aci în mii și milióne de bucăți s'a sfărîmat.

— Bine că s'a sdrobit ! strigară copilașii înveseliți.

Odată cu tabloul seu și cel ce numai rele vede și născocesce, din ceriu în mare fu rostogolit.

Din bórea gurei sale, din țandările oglindei afurisite și din focul ce eșia din măruntaele pământului născură mii și milióne de monstri, în mare.

Abia a deschis ochii, abia a auzit, abia a văđut și a și început a se mușca, a se bate, a se

lupta, a se ucide.

Dară înainte încă de a simți, ei înghițise pe urătorul lor.

Născocitorul relelor perise prin înseși făpturile sale.

Acum rămâne ca monstria să se devore unul pe altul până ce cu toții se vor destruce.

Atunci reul va perî desevârșit.

Flórea din raiu

I.

Un ânger sbura prin ceriu. Brațele îi erau pline de flori.

Sburând, el mirosea și săruta florile sale. Și cum le mirosea și le săruta una îi scăpă din mâni.

Omenii, vădënd-o, cugetau că a cădüt din ceriu o stea ; dar' era o rosă din paradis ce lunecase pe pământ.

Din întâmplare ea picase la marginea unei păduri tinere, între nesce tufosi mărăcini.

Flórea din raiu îndată și prinde rădęcină, slobóde mlădițe ; crengel'e cresc și se acoper de frunđă și flori cum nu s'au mai vęđüt pe aci.

Un spin o zăresce.

El se plęcă, se uită, o măsură din vęrf până la tulpină, și vorbind cu parapon đice mărăcinilor :

— Ean veniți vedeți ce óspe nou ne-a sosit, ce comedie de flóre s'a ivit pe aci.

Scai, scăeți, ghimpi, urđici și ce mai locuia prin pregiur, toți alérgă strigând :

— Ce ?

— Cum ?

— Cine ?

— De unde ?

— Copiii mei, cine e ? de unde e ? mă întreb și eu, đice un tufar de porumbrele gros și spinos. Priviți numai bine și judecați, flóre naturală e acésta ?... Nici colóre, nici miros, nici formă, nici figură cum le dă D-đeu.

— Ferescă sântul, cu noi nu sémână, adauge un ascuțit scăiulet.

— O fi plantă americană, observă, cu ironiă, o holeră rusescă, venită pe aci dela 48 ; dară care se bucura deja de îndigenatul cel mare.

— Așa ! plantă americană ! Am fost și eu prin fel de fel de grădini în viața mea ; chiar orangeriile împărătesci n'au remas necălcate de mine... Sciu și eu ceva ; dară soiu de acest de flóre nicăirea n'am întélnit.

Urđica vorbise acuma și încă cu o înghîmfare doctorală.

Rosa din paradis, cugetând la ceriul de unde venise, nici vedea nici auđia ; dar tot crescea și înfloreă.

— Da ce'ți lățesci așa crengel'e preste noi, că dór nu ești cucóna marelui vistier ?

— Te scim unde ai fost și ce ai făcut, trufașo buruiană părăginită !

— Venetico isgonită !

— Câtă îndrăsnélă ! Tocmai până la noi sę se întindă !

— De o mai răbdăm încă, cine scie ce va mai face.

— O ! că'ți vom scurta noi ghiarele !

Astfel striagu acum cătră biata rosă mărăcinii căți erau ei de mulți.

Decum se iviau điorile până ce răsărea luna altă grigiă nu mai era pe mărăcini decât sę

se acațe de flórea, ce nici visa la ei.

În fine tot ajunseră aceste vorbe la urechile flórei. Dară, neînțelegându-le intențiunea, ea își đicea :

— Se vede că aceste sânt complimente de bună venire, amabilități pe aci... Singulară etichetă !

Și suriđënd, rosa urméză a cresce și a înflori.

II.

Într-aceste dascălul satului vecin venise să botanizeze prin pădure și printre mărăcini.

El vede flórea străină și se opresce.

Mult stă, mult cugetă, mult recapituléză în sine tóte cunoștințele sale botanice : numele, genul, specia, clasa acestei flori nu 'și amintesce.

Dacălul își pune ochielarii, rumpe o rosă, două, cinci, đece ; le privesce, le mirósă... smulge foi, pistile, stamine, corola întrégă ; pipăiă, analisă, observă ; de capăt însē nu 'i dă, rezultat mulțumitoriu nu obține.

— Nu ! a clasifica nu se póte. Ori în ce clasă, ori în ce familie aș pune-o, nu se potrivește, își đice el și se opresce în sciințifice reflexiuni.

— Ah ! am aflat ! strigă în fine, ca luminat de o idee mare, acésta nu e flóre în stare normală, nu e din nici o familie cunoscută ; ci o corcitură.

Urđica, care de mult trăgea cu urechia că ce va hotări învęțatul dascăl, se grăbesce a aduna pre surorile sale și, cu ton triumfător, de departe le strigă :

— Nu v'am spus eu ?... Na !... auđiți acum și pre marele dascăl ; flórea nóstră cea mândră, flórea nóstră cea minunată este o corcitură, un monstru.

Spini, ghimpți, scai, scăeți, holere, urđici sânt deplin mulțamiți ; îndoială nu mai încape ; flórea din raiu e un monstru.

Înaintea unei autorități ca dascălul din satul vecin, care vorbește tocmai după inima, de sigur lumea întrégă își va pleca capul. Cine era mai competent în asemenea materii ? cine ar fi putut mai bine afla adevărul adevărat ?

Facă de acum rosa ce 'i va plăcē. Dór nu se va mai pune cineva cu o „declassată ?“

Pasiunile satisfăcute se liniscesc. Vorbe, critică, agitațiune încetéză.

Mărăcinii se retrag în demnitatea lor de mărăcini și tac.

III.

Într'o diminéță de vară se ivea sórele pe vârful Carpaților.

În pădurea de lûngă mărăcini cântau paserele, pe întrecut.

O fată le asculta. Albă, frumósă, cu păr de aur și ochi dulci, ca lumina lunei, ea se preumbla încet, cu cartea în mână. Astă carte era tótă a ei avere. Comóră prețiosă însē, căci cuprindea adevăruri din ceriu. Biblia acésta întreținea feciórei inima curată, mintea sănătósă, sufletul generos și îndurător.

Cum merge și ascultă juna copilă, deodată simte un miros străin.

— Ah ! ce parfum divin ! đice ea, absorbënd adênc mirosul delicios.

Blânda 'i privire caută în giuru 'i și étă că zărește tufa de rosă.

Îndată ce vëdù flórea, vergina o și cunoscu.

— O ! sermană flórea din raiu, esclamá copila, cu duióșie. Dară cum ai ajuns tu tocmai aci ?

Apropiindu-se de flóre, ea o privi lung dară n'o atinse.

Crengelile cu rose se plecau frumóse și miroșitóre.

— Remâi sub rađele de sóre, frumósă flóre din raiu. Nu pentru noi te-au făcut D-đeu, nu noi avem drept a te smulge. Din ceriu ai venit, ceriul sě te privescă, ceriului trimite parfumul teu.

Vorbind, fecióra culese cu pietate o singură frunđă, o puse în cartea sa și de depărtă.

Séra, culcându-se, ea își puse biblia cu frunđa sub căpătâiu.

Trei ani cât mai trăi frumósa vergină, tot cu cartea sub perină dormi. Când muri încă sub cap i se puse și carte și frunđă.

IV.

La marginea pădurei flórea din raiu urmă a cresce și se făcu mare cât arborii vecini, mai mare decât dênșii.

Din piscul Carpaților până la malul Dunării se vedeau mândrele'i crengi.

Paserile călětóre, ce veneau din țeri depărtate, cum zăreau minunatul arbore se opreau înaintea lui și se înclinau cu respect și admirațiune.

— Vor sě arete că pricep mai mult decât noi, spunea, riđënd, scăețul cătră vecini, îndată ce le vedea apropiindu-se.

— D'apoi că și noi n'am crescut în pădure, răspundeau urđicele arětënd, cu geste mari, câmpul de mărăcini.

— Ce ne pasă nouă de fanfaronadele lor ! Noi scim ce scim și n'avem nevoia de a învęța dela nimenea nimic, terminau cu toții, în chor numeros.

V.

Veni érna.

Gerul, ce nu scie cruța nimic, atinse și flórea din raiu. Rosele se ofiliră, frunđele căđură ; arborele remase gol și uscat.

Ghiața ce'l acoperea lucea đi și nópte ca lumina sórelui ; dară acésta nu fie cine scia. Vecini, deși vedeau, ei tăceau.

Un cioban, coborându-se din munte, se opri aci, cu oile sale. Nóptea 'i-a trebuit foc. Sciți ce arbore au tăiat și ars ?

Bietul oier ! cum era tocmai el sě cunóscă rosa din paradis ?

În o clipă arborele fu doborît, tăiat, bucățit și pus pe foc. Până diminéța numai cenușa remase din el. Cenușa încă fu spulberată de vânt.

Piatra căđù de pe inima mărăcinilor. Ușurați strigară :

— Am scăpat în fine !

Glasul fin și ascuțit al urđicei încă repetă :

— În fine am scăpat desěvêșit.

VI.

Împăratul țerei zăcea bolnav, de trei luni.

Toți doctorii, toți învățații se adunau, se sfătuiau ; dară de leac pentru bóla împăratului nu dădeau.

Nu mai remasese nimic de făcut, monarchul trebuia să móră.

Fata împăratului se duse la mănăstire și trei zile se închină plângend.

Înturnându-se la palat, ea visă în prima nópte că împăratul póte fi vindecat prin *miros de flórea din raiu*.

Despre flórea raiului n'auđise nici doctori, nici învățați.

Unde s'o caute ? unde s'o afle ? Cine putea sci.

Împăratului i se făcea tot mai reu.

A doua zi fata împăratului éráși viséză că flórea din raiu este pe pământ. Un ânger o perduse din ceriu și a căđut lîngă o pădure.

Princesa promise tóre comórilor sale cui va puté afla flórea din raiu.

Acum plécă după flóre toți doctorii, toți învățații cât e țera de lungă și de lată. Dară nesciind pădurea, necunoscend flórea ei se întórseră năcăjiți, cu mânilé góle. Despre flórea din raiu nu le putuse nimenea da deslușire.

Fata împăratului viséză pentru a treia óră că numai prin flórea din raiu își va redobândi sănătatea tată-seu murind.

Ea și vede în vis flórea raiului, cum a fost aevea. O póte chiar descrie tuturor.

— Tóte comórilor mele și o jumétate de împărăție dau pentru o singură frunđă, strigă princesa, în desperare !

— O asemenea frunđă am vėđut odată în cartea de rugăciune a unei fecióre, đise un pusnic bėtrân. Ea însé a murit de mult, cartea a fost pusă în mormânt cu dēnsa și mormântul nu înapoiază nimic.

Din gură în gură visul princese și promisiunea sa ajunse până la urechile dascálului botanist. Cum aude descrierea flórei din raiu, el strigă :

— O cunosc, am vėđut-o, v'o aduc !

Fericitului dascál i se părea că deja ține în palmă comórilor princese și jumétate de împărăție.

Fără a mai pune ochielarii, el plécă la locul sciut.

Prea târđiu venise.

Acì nici urmă de flóre nu mai găsesce.

Mărăcinii se grăbiră a povesti dascálului cât de miserabil a finit flórea din raiu.

Bietul dascál căđu jos, ca trăsnit. El perdea jumétate de împărăție și comórilor princese.

— Așa dacă te potrivești la niște proști de vecini, murmură acum urđica, galbenă de nēcás. Când cuget că așa de ușor 'mi-aș fi făcut nume și avere !

Mărăcinii, în majoritate, făcură altă conclusiune.

— Bine a fost cum a fost, hotărira ei împreună.

Împăratul a murit. Nici o frunđă din flórea din raiu nu s'a mai aflat pe pământ.

Mărăcinii însé nu scăpară.

Pe locul unde a fost flórea din raiu se ardică acum o frumósă mănăstire.

Mii și mii de crestini vin aci în tot anul să se închine și să se pocăiescă. Cugetând la păcatele lor trecute ei ȓic :

— Értă-ne, Dómnne, că nu am sciut ce am făcut.

Óre ȓice-vor odată și mărăcinii „értă-ne, Dómnne, că nu am sciut ce am făcut ?“

Degetarul de aur și degetarul de fier

I.

Sórele bătea tocmai în feréstră. Sculele espuse luciau cu atât mai tare. Era la cel ântâiu giuvaergiu din calea Mogoşóiei, stradă ce pórtă astăđi numele glorios de „*Calea Victoriei*“ pentru că victoriósă reîntrase, pe dânsa, în Bucuresci, armata română dela Plevna.

Diademe de briliante pentru princese, lanțuri masive de aur pentru banchieri și bogătași, tabatiere de argint pentru generali în pensiuone, coliete și brațelele pentru cântărețe și artiste, inele și medailóne pentru mirese, tóte străluciau în acea feréstră, ca nicăiurea.

Mulți trecători se opreau aci ; mulți admirau aceste scumpeturi ; dară de cumpărat numai la puțini le da mâna sê cumpere. Fie-care obiect costă sute, mii, mii de mii de galbeni. Erau atât de bogate !

Ce de aur ! Ce de pietre scumpe !

Între tóte aceste minunate giuvaeruri, mai minunat era un degetar de aur. Diamante și rubine îl împodobeau de sus până jos. Tóte rađele sórelui păreau a fi fost așeđate în el, atât era de sclipitor.

Ceva mai maestros nu se lucrasede la Paris ; ceva mai prețios nu se adusesede la Bucuresci.

Dară și ceva mai închipuit pe frumuseța și bogăția lui greu s'ar fi aflat pe lume.

Sê fi vêđut cu ce mândrie se uita de sus, de pe perina sa de catifea roșie ! Nici țiganul când s'a făcut domn n'ó fi fost mai trufaș.

Ce privire ! oh ! ce privire de despreț era acea ce arunca el pe lăđățuia de lemn alb a unui copil care vindea, pe stradă, degetare de fier !

Eu nu o pociu uita.

Cred că nici D-đeu nu uită și nu értă asemenea priviri.

Nici copilul, nici lăđățuia, nici degetarele nu meritau înfruntare. Mai curênd compătımire.

Sórele ardea și copilul avea capul gol. Praful era mare și lada neacoperită. Degetarele încă, prăfuite și ruginite, stăteau grămadă, de nici se mai cunosceau. Greu era de nimerit a cui milă sê plângi mai ântâiu : au a micului neguțător, au de a bieteii marfe ce purta.

În loc de plânge, degetarul de aur, vêđându'i, rídea ; un rís batjocoritor.

Copilul nu vedea nimic. Flămênd și ostenit, el cugeta numai la vênđare. Degetarele, smerite, încă păreau a așcepta vre-un musceriu.

În etagiul umbrit, pe mólea'i perină de catifea, aristocraticul degetar de aur n'avea nici grigi, nici lucru. Neocuparea la multe rele te împinge. De urît, el se legă de bieteii degetare de fier și începù a le vorbi :

— Dar' cât ó sê mai stați p'aci ? Tocmai în apropiarea mea v'ați găsít locul ? Cine credeți c'ó sê vê cumpere, vêđându-mê pre mine ? De próstă viță mai súnțeți că n'aveți batăr atâta minte în capul vostru, sê pricepeți că ființe așa ordinaré nici n'ar trebui sê se arete la lumina sórelui. Dór n'ó sê vê puneți cu mine, cu mine cap-d'-opera unui artist ! Dar póte nici sciți că súnť de aur, de aur curat și diamante și rubine ?

Degetarele de fier se uitau lung la dânsul, nepricepându-i intențiunea ; căci a crede că un degetar de aur și diamante vorbesce așa numai de flori de măr nu le părea admisibil.

Însă degetarul de aur continuă :

— Sciți că sînt curios a afla care vĂ sînt speranțele ? Ce deget de princesă aveți a împodobi ? pe ce mese de regină aveți a sta ?

— Domnițo, răspunse unul din degetarele de fier, te înceli suposându-ne ridicole pretențiuni. Noi nu stăm aci ca să'ți facem concurență. Altele sînt grijile, altele sînt nevoile noastre ; căci și menirea noastră pe lume este cu totul deosebită. Dumnéta poți fi făcută să împodobesci mesele reginelor sau să stai pe degetele princeselor noi însă avem datoria de a lucra, de a lucra în folosul sĂracilor. Copilul ce ne pĂrtă are a'și câștiga pĂnea vĂndĂndu-ne și femeia ce ne va cumpĂra are a'și agonisi esistența sa cu noi.

— Și, ȑeu, credeți că o să vĂ ia cineva ? CĂnd junele se însĂră, Ăre alege el fata sĂracă și urĂtă ? Cum credeți că tocmai lĂngă mine o să aflați cumpĂrĂtori ?

Degetarele de fier se gĂteau să răspundă cu obicinuita lor modestie ; dar' o fetișĂră curatĂ și frumușicĂ se apropiase de lĂdĂțuia de lemn alb.

Un timp ea privise espunerea giuvaergiuului, admirase degetarul de aur, apoi, adresĂndu-se cĂtră micul neguțĂtor, Ăl Ăntrebă :

— Bune'ți sĂnt degetarele ?

— DĂr sĂnt de fier, cum să nu fie bune ?

Un degetar lung și subțire, dur și solid pĂrea cĂ ȑice :

— CopilițĂ dragĂ, pune-mĂ la probă și vei vedĂ ce iute Ămping acul. De ți-ar da D-ȑeu atĂtea ȑile cĂt vei putĂ lucra cu mine. De spart nu mĂ sparg, de perit nu per.

Copila de multe ori fusese silitĂ să renunțe la dejunul seu pentru a'și Ănlocui degetarele perdute. Promisiunea degetarului o Ăndemnă a'Ă cumpĂra.

PlĂtĂndu'Ă ea Ăl puse Ăn corfița sa de lucru și plecĂ la scĂlă.

— D-ȑeu să'ți ajute ; cĂci astĂȑi voi mĂnca ceva, ȑisesse micul neguțĂtor, primind ȑece bani de la scolĂresĂ.

Degetarul de aur, din ferĂstra sa, vĂȑuse cele petrecute și'și cugetĂ :

— Ce prost gust ! A vedĂ un degetar de aur și a cumpĂra unul de fier !...

II.

— Elisa face minuni.

— A brodat cea mai frumĂsĂ batistĂ Ăn scĂlă.

— Și numai Ăn trei sĂptĂmĂni.

— ParecĂ ȑinele Ăi ajutĂ.

— ȑina ei este degetarul cel nou.

— Apoi să mai doresci degetar de argint !

— Ba nici de aur.

— TrĂescĂ degetarele de fier ; cĂci parecĂ lucrĂ singure.

— Și nu se sparg.

— Și nu se perd.

Astfel vorbeau elevele Ăn clasa de lucru din scĂla secundarĂ de fete ; acea scĂlă care,

sub direcțiunea d-nei Zăhărescu, producea minuni, ca cuseturi.

Elisa suridea ascultând. Era adevărat. De când avea degetarul de fier, lucrul seu avea un sporiu deosebit.

Degetarul de fier nu'și petrecea însă ȃilele numai la scólă. A casă încă îl întrebuița mult Elisa.

Diminéta, cum se iviau ȃiorile, fetița îl scotea din cutie și, cu dânsul pe deget, cosea mii de lucruri frumoșe, stând la feréstră.

Feréstra era taman la pórtă grădinei Cișmegiu.

Paserile cântau. Frunȃele, cu un freamăt dulce șopteau la adierea vântului. Apa lacului se mișca încet și lebedele băteau undele cu albele lor aripi, ca nisce fantastici lopătari a unor bărci nevęđute.

De câte ori ridica mâna și trăgea acul frumoșă copilă, degetarul arunca câte o repede privire, prin lucia sticlă. Ce nu vedea el atunci ?

Trupe de copii cari întrau în grădină sārind și jucând. Unii cu pile, alții cu balóne ; alții éráși cu cercuri, cu cai, chiar și cu velocipede. Fetițele tóte aveau paiáti sau pápuși în brațe, pápuși mai ales.

Domni, dómne, domnișóre elegante încă se preumblau cu pas męsurat, vorbind și suriȃnd. Cerșitori fericiți de banul căpétat, ades erau de vęđut. Lăutarii nu încetau cu cântările lor dela răsăritul până la apusul sórelui ; ba chiar și până nóptea târȃiu.

Apoi veneau nemți cu minavete și cu câni cari jucau vals ; turci și italieni cu maimuțe în frac roșu sau rochie cu códă. Ce comedii nu erau pe acolo ?

ȃiulica întrégă sę nu te fi mișcat din loc, de privit aveai ce privi.

Dar' copila frumoșă nu stă tot la feréstră. Ea ȃilnic mergea la scólă și degetarul mergea cu dânsa.

Pe cale timpul nu era lung. La tot pasul, prin ferestre espuneri splendide de haine todeauna nouę, todeauna cu măestrie lucrate.

De avea un moment liber, scolăreșă se oprea acı privind cu deamęnuntul fie-care croitură, fie-care cusetură.

Degetarul de aur, din etalagiul giuvaergiuului, vedea todeauna pre fetița cum observă, cum studiază, cum caută a învăța !

Și vęđend copila, vęđend degetarul de fier, acum nu'l mai pornea rısul. Póte cugeta la ȃilele lui monotone și la viața animată a degetarului de fier.

La scólă degetarul avea plăceri și mai numeroșe.

Cum întra copila în clasă, își așeȃa panerașul cu lucru și cu degetarul seu între corfițele de lucrat ale camaradelor sale.

Câte nu'și povesciau atunci tóte degetarele, tuturor fetițelor ?

Ele vedeau atâtea lucruri și auȃiau și mai multe încă !

Cine vede și ascultă multe, multe scie și multe póte spune.

În órele de lucru, când degetarele de pe degetele copilelor se întreceau care va împinge acul mai repede, una din eleve cetea istorii. Dómne ! cât erau de frumoșe și de feliurite !

Unele cu împérați buni și cu ómeni de omenie ; altele cu ȃine frumoșe și cu copii ascultători. Altele éráși cu călătorii lungi și țeri străine.

Apoi veneau istorii din epocele trecute. Degetarele sciau acum ce s'a petrecut în lumea

întregă și în toți timpii. Ele au auzise despre romani, despre isbândeile lor, despre domnia lor universală. Au auzise despre grecii antici, despre timpii lor heroici, herculeani ; despre poesia lor homeriană și despre epoca lor cea mai glorioasă : secolul lui Pericles. Momentele mărețe ale acestei epoci, artele sale, sculptura, pictura sa, philosophia și morala sa aprópe creștină erau ades citate în scólă. Aceste pagine admirabile, cele mai miraculoase din istoria spiritului uman, acéstă epocă de o grandóre neaseménată erau lectura favorită a copilelor române. Cum doreau ele atunci și pentru patria lor ȓile de gloriei belice, ca a strămoșilor romani ; ȓile de splendori spirituale, ca pe timpii lui Platon, Phidias, Apelles și mulți alți bărbați mari.

Plăcere le făcea însé și cunoscința țerilor moderne. Ades, ades auȓiau degetarele lăudându-se industria francezilor atât de înaintată și ideile lor și mai înaintate ; ades se cetea și despre comerciul englezilor și călătoriile lor maritime, despre Indii ; despre trecutele descoperiri spaniole, despre America și viitorul acestor lumi noué sau înóite. Se menționa încá sêlbăticia insularilor australiani și misera stare a popórelor fără cultură, fără industrie, fără mijlóce de existență și propășire. Tóte aceste se ceteau, tóte aceste se povescseau și tóte pătrundeau inima și spiritul copilelor și încântau și pre degetare.

Ce timp interesant ! Ce ȓile fericite !

Astfel trecură ȓile, luni, ani.

La fie-care esamen, Elisa dobêndea premii de studiu ; dar și mai multe premii de lucru de mână.

Cuseturile și brodăriile sale erau deja vestite.

Se făcu în Bucuresci o mare esposițiune de industrie națională. Nu numai femeile din România întregă ; dar și femeile române din tóte părțile, unde erau români, trimiseră tot ce lucrase mai bine.

Obiectele espuse de Elisa, lucrate cu acul și cu degetarul ei, întrecură pe tóte celelalte.

Medalia de aur, prima medalie, o obținù Elisa.

Și abia împlinise douêzeci de ani.

Elisa era acum prima cusetóre, prima brodărăsă română.

Ce fãlos era degetarul ei !

Și cum sê nu fie ? Despre talentul și perfecțiunea lucrului Elisei se vorbea în tóte gazetele. Comande de lucru îi veniau din tóte unghiurile țerei.

Degetar mai activ nu era în România.

III.

Schimbare era în multe, nu se putea tãgãdui.

Degetarul avea ochi buni ; el observase nimerit.

În anii trecuți, junele modest, în haine simple dar bine îmbrăcat, care venia de schița arbori și flori, lucra tot în fundul grădinii. Acum își așeȓa totdeuna cavaletul sub ferestra Elisei. Juna cusetóresă cosea în acéstă véră mai des la vechiul seu loc de scolăresă. Și totuși degetele ei nu se mișcau regulat, ca odiniórá.

Câte odată degetarul trebuia sê mâne acul cu o repeȓiciune febrilă. Altă dată însé veniau unele lungi pause, neobiciuite. Elisa pleca atunci capul și sta gânditóre. Ce cu-

geta ore ? Acésta remânea un myster chiar pentru vechiul credincios.

Uitându-se în grădină, juna fată schimba fețe. Lucru éráși de tot nou.

Uneori încă se scula dela locul seu fără nici o trebă. Apoi tot ea venia, pe vârful piciórelor, și, de după perdea, privia în grădină.

Părea că tot doresce să afle ceva. Ce ? Asta ar fi voit și degetarul s'o scie.

Cine crede că organele unui degetar de fier sânt mai puțin delicate decât acelea a unui degetar de argint sau de aur póte vedè aci că se înșelă. Degetarul Elisei era simțitor, fórte simțitor.

Ce se petrecea, el nu putea înțelege, dar că se petrecea ceva, el o simția bine.

Mai cu deosebire se mira de privirile ce junele desemnator arunca spre feréstră.

Pentru ce și pentru cine se uita frumosul și tăcutul june tot în sus ?

Au dóră acest străin voesce să afle cât de repede scie mâna acul un degetar de fier ?

Se vede că acésta era cauza.

Se vede că pentru acésta erau acele priviri atât de lungi, atât de adénci, atât de dese.

Ca să nu mai încapă îndoélă, degetarul se hotări să facă chiar în acea și o încercare.

Strimtorat de aprópe, artistul trebuia să'i răspundă și astfel adevéruł eșia la lumină.

În acea și Elisa se mánică mai de diminéță, ca ori când.

O nelinisce deosebită o agita. Parecă așcepta să se restórne un munte sau să se deschidă ceriul.

Despre conspirațiunea degetarului seu ea nici visa și totuși așcepta, pe nesciute, să i se întémplesce ceva, ce nu i s'a mai întémpplat.

De ar fi venit și astăđi în grădină junele desemnator cu cavaletul seu, cu portofoliul seu de schițe ar mai fi avut și ea o distrațiune.

Dar' taman astăđi el nu sosise.

Neliniscea Elisei sporea.

Pre degetar încă nu'l ținea locul.

El își avea planul făcut și cu atât mai mult doria sosirea junelui artist.

În fine étă'l în depártare.

Degetarul îl vede și stă gata.

Artistul e acum sub feréstră.

— Tups ! sare degetarul din degetul Elisei tocmai pe capul necunoscutului și de acolo la piciórele lui.

Acest incident nu făcea parte din combinațiunile degetarului.

Intențiunea lui fusese de a sări în calea și nu în capul junelui. Recunoscéndu'și nedibăcia, el își perdù cumpătul și nu mai putù scóte o vorbă din gură.

Sta acum aci și nu scia ce să facă.

Artistul însé nu șede pe gânduri.

Cum vede degetarul jos, îl ridică, îl privesce, îl sărută, aruncă ochii sus la Elisa și ese din grădină.

Đece minute mai târđiu, d. Manoil Mircescu, artist desemnator, era prezentat în tótă forma d-rei Elisa Scorțescu, cusetóre și brodărésă.

Degetarul fu înapoiat de cătră junele artist cu o mână tremurátóre. Elisa îl luà roșind.

Séptămânile viitóre ce s'a petrecut în casa cusetórei, degetarul n'o scie spune. Șirul

vorbelor și a faptelor îi scăpă din vedere. Acum sta mai mult în cutie.

Aceste fură singurele ڃile nouróse din vięta degetarului de fier.

Nu era însę Elisa femeia ce o póte duce mult fără lucru. Degetarul éráși fu scos din cutie, éráși pus pe deget.

Dar' acum Elisa nu mai era singurá și nici cu elevele sale. Manoil Mircescu sta lúngă dęnsa, la feręstra deschisă.

Florile din grădină se uitau la ei întrebându-se ce óre șoptesc ?

Se petrecea aci ceva și mai nou.

Degetarul asculta ; dară ce era nou nu putea afla.

Junii mai mult se priveau decât vorbeau.

Totuși odată douę cuvinte neauđite resunară la a lui urechie.

„Iubire... soție...”

Apoi se făcú o lungă tăcere.

Elisa sta cugetătóre. În fine vorbi :

— Dară sânt orfană ; n' am nimic, nimic decât acest degetar.

— Când acest degetar e pe degetul d-tale el plătesce milióne, ڃise artistul. Apoi și eu am numai creionul cu care desemnez.

— Potrivită asociațiune, zimbì Elisa.

Manoil ręspunse serios.

— Cea mai potrivită. Douę inimi care se iubesc și patru mâni care lucră e tot ce trebuie pentru fericirea unei însoțiri.

La visita următóre degetarul văđú, cu uimire, că Manoil nu venise singur.

El adusese un inel de aur.

Inelul avea numai douę litere gravate „M. M.”

Și totuși o fericire deplină luci în ochii Elisei, când Manoil Mircescu îi puse acest simplu inel pe degetul al patrulea.

— Multe am văđut, multe am auđit ; dar' multe încă nu pricep, mărturisì degetarul, surpris.

El devenì mai atent dór va vedè și auđi ceva ce sę esplice tóte.

Un cuvânt éráși nepomenit ațfıta mai mult curiositatea degetarului.

Când Elisa se afla singurá, inelul cel cu douę litere îi șoptea vorba :

„Mirésă.”

— Mirésă ! ce fi aceea mirésă ? se întrebà degetarul ce, din multă afecțiune pentru stăpână-sa, devenea indiscret.

Într'o ڃi el întrebà pre inel ce este „o mirésă ?”

Inelul însę numai cu Elisa vorbea.

Póte pentru că Elisa îl sărutase de mai multe ori.

Bietul degetar se puse éráși pe observat ; apoi făcú acéstă conchidere :

„Mirésa este o fată frumósă și cuminte care cugetă mult, care suride ades, care plânge câte odată ; care sărută de multe ori un inel cu o cifră de pe degetul al patrulea, care roșesce când îi vorbesce un june, tot același june. Mirésa încă lucră mult, cósă ڃiua, croesce nóptea, cumpără ce póte și cât póte. În timpul ce lucră mirésa un june, tot același june, o privesce cu frageđime, cu ochi plini de fericire și speranță.”

— Înduioșitor lucru este o mirésă, își duse degetarul, constatând bine cele ce vedea.

Apoi începea și el să se uite cu plăcere la junele artist.

Póte avea o presimțire că de acum sub ochii lui Manoil o să începă pentru el, o nouă eră de glorie și activitate.

A face descoperiri noi, degetarul n'a mai avut timp în lunile viitoare. El ajută Elisei a'și cósce zestrea. Dîia, nóptea tot lucra și tot lucruri frumoase și utile.

În fine totul se găti ; și haina de mirésă și vëlul cel lung. Parecă mâni de dîne lucruse la ele atât erau de fine, de albe, de artistic făcute.

Într'o diminéță degetarul de fier sta în paner, pe masa de tóletă curată și împodobită. Elisa, în haina albă, cu vëlul cel lung, cu cununa pe cap, era în mijlocul camerei. Amice bătrâne și tinere o încungiurau.

Manoil întră cu un buchet de flori albe.

Și el nu era îmbrăcat ca în tóte dîilele. Și el era de o eleganță deosebită. Fața încă îi lumina de bucurie.

Manoil presintă buchetul miresei sale și toți se scólă să plece. Unde ? Étă ce ar fi voit degetarul să mai afle.

O damă, scump investită, sărută pre Elisa și 'i pune la gât și la mâni scule de preț mare.

Era nuna și nănașa-sa.

Închiând colietul, un bumb i se desprinse.

Elisa își ia acul și degetarul să cósce acest bumb.

Lucrul se face cu grabă. Din distrațiune mirésa pune degetarul în businar.

Doué minute mai târdu, degetarul de fier mergea, în caretă cu patru cai, între mirésa și nănașa cea bogată, la biserică, la Sêrindar.

Pe Calea Victoriei nunta fâlósă atrăgea tóte privirile.

Degetarul de aur, încă tot în etalagiul seu, tot pe perina sa de catifea roșie, învechită acum, făcu ochi mari vëdëndu'i.

Nu sciu, dêu ! de nu 'i-ar fi plăcut acum mai bine să fie un degetar de fier.

Dar încă la biserică ! Ce de lume ! Ce de făclii ! Ce ceremonie pompósă !

Toți boerii cei mari, tóte damele cele ântâiu își ținură de datorie să onoreze cu prezența lor mare serbare a bravei copile care, cu acul și degetarul seu de fier, ajunsese o celebritate în țeră.

Elisa jură la altar iubire și credință lui Manoil și Manoil încă, din fundul sufletului, îi făcù același jurământ.

Părechie mai fericită nu era pe lume.

IV.

Érăși o schimbare în casa Elisei.

Lucrurile vechi fură scósce afară. Mobile noué împodobiau acum îndemânaticul interior. Canapele bine tapițate, scaune noi și comode, covóre călduróse, mese și dulapuri sculptate arătau acum că în acéstă casă domnesce avuție.

Degetarul de fier tremura de frică și 'și dîcea ades :

— Atelierul stăpânei mele a luat un avënt nepomenit. Stofele aceste bogate, gazele

aceste fine ce ea cósă și brodeză póte curênd nu le va mai lucra cu mine, simplu degetar de fier. Óre nu voi merge și eu după lucrurile învechite?... Óre nu cumva un degetar de argint?... óre nu cumva un degetar de aur ?

Bietul degetar de fier nu'și putù termina idea, lacrimile îl înecau.

Era adevêrat atelierul Elisei luase dimensiunile unei fabrici, unei fabrici de rarități de când Manoil desemna florile și paserile ce broda Elisa cu elevele sale.

Costumele românesci, cu desemele lor nouë și originale, cu broderiile lor neasemênate de aur, metasă și pietre scumpe se adoptase nu numai în România dar' în tóte țerile unde erau dame elegante și de gust.

Dacă damele române mai purtau încă haine dela Paris, parisiancele mai mult încă comendau costume dela Bucuresci.

Degetarul de fier lucra acum mai mult decât ori și când, sta tot pe degetul Elisei, alături cu inele de brilliant.

Cu acest degetar a cusut dómna Mircescu scutecele primului seu copil.

Tot cu dênsul a lucrat tot ce trebuia celor cinci copii ce 'i-a trimis Dumneđu.

Și când drăgálașele sale fetițe începută a lucra, tot cu degetarul de fier pe deget le-a învățat juna mumă a cósă până ce făcù din ele artiste.

V.

Scim că la nunta Elisei, degetarul de aur era încă de vênđare în ferêstra giuvaergiului.

De ęece ani sta aci. ęece ani sânt lungi când n'ai de lucru și tot așcepti.

Câte umilințe, câte rușini trebui să înghită el în acești ęece ani !

Când se oprea acum vre-un trecător și se uita la el, degetarul de aur, cu tóte diamantele sale, simția inima bătându'i.

— Póte... póte va întra... póte va întreba de mine... póte chiar mă va și cumpêra, își ęicea el încet, să nu cumva să'l audă degetarele de fier ce se vindeau în apropiere.

Însë deși întra cineva în magasie, deși cumperau ceva damele frumoșe, domnii elegaņți, ei luau fel de fel de lucruri dară nu degetare de aur și diamante.

Odată, o singură dată întrebase cineva și de prețul degetarului.

Comerciantul rêsponse :

— Mě costă trei sute de galbeni : bucuros 'l-aș da fără profit, ba aș mai pierde ceva, numai să scap de dênsul.

Sermanul degetar de aur ce trebuia să audă !

Un mire veni la giuvaergiu să alégă scule rare și prețioșe. El trimise fidanțatei sale o ladă plină de prezente care de care mai scumpe și mai frumoșe. Totul a fost primit cu mare bucurie ; numai degetarul de aur fu înapoiat și schimbat pe o părechie de catarama de papuci. Rubinele de pe degetar roșiră mai mult de rușine decât de necas. Dar n'avea ce face ? trebui să înghită și acest afront.

„Tot sacul își află petecul“ ęice un proverb românesc.

În fine sosì și partea degetarului de aur.

O damă elegantă mersese pentru câteva ęile la moșia sa.

Fără veste Dumneđu îi trimise aci o fetiță.

Copila trebuia botezată. Amicii proprietăresei erau departe ; ea ceru bătrânei sale arăndășițe să'i boteze copilul.

Bogata neguțătoareasă fusese de multe ori nănașă ; dară nici odată la boeri așa mari. Ocasiunea îi era bine venită să'și pótă areta bunul gust și avuția cătră stăpâna moșiei.

Căutând pentru finuța sa un dar de botez ne mai pomenit și scump, ea merse la București și cumperà... ghîciți ce ?

Ea cumperà degetarul de aur diamante și rubine.

Este adevărat că îl cumperase pe prețul jumătate. Boerésa acésta nu o va scî și sigur se va mira de raritatea și bogăția prezentului.

Degetarul își mușca buđele vėđėndu-se vėndut sub valóre ; dar' de ales nu putea alege. Chiar în aceaș đî plecà cu baba la moșie.

În fundul businarului bogatei arăndășițe, învėlit în cincisprėdece hărtii și hărtiuțe, degetarul medita la viitorul seu.

Ce sórtă îl așcéptă óre ? Cu cine și cum avea să viețuéscă de acum ?

Trăsura ce ducea pre degetar pe calea necunoscută era și ea cu patru cai.

— Cu patru cai caută să ajungi departe, să începi o cariere mărėtă, o existență veselă și elegantă, își cugeta degetarul, plin de speranță.

Degetarul de aur își avea și el acum óra sa de fericire. Însė o singură óră !

Descepțiunea amară nu era departe.

La botez tóte ilusiunile fură pierdute.

Scos din businarul bătrânei, desvėlit de tóte hărtiele și hărtiuțele ce'l înfășurau, el fu prezentat finuței ce nici vedea, nici înțelegea.

Dama elegantă îi aruncà o privire ; dar ce privire !...

Degetarul, deși de aur, carte multă nu învățase, psychologia mai puțin. Mișcările sufletului omenesc nici le studiase, nici le cunoscea, totuși căutătura lusuósei aristocrate o înțelese îndată. Ea đicea curat și limpede :

— Pėcat de bani ! Ce nu s'ar fi putut cumpera cu astă sumă ?

Banii nu'i dăduse ea ; suma numerată n'o costa nimic și totuși o regreta.

Ce nouă rușine pentru prețiosul degetar !

Bine că putu ascunde astă rușine în fundul coferului cu argintăria veche și scule demodate unde fu aruncat îndată după botez.

Acî zăcù douėđeci de ani.

Douėđeci de ani până la nunta finuței arăndășiței, care acum era fată mare.

Scos din închisórea sa de douėđeci de ani, cum zări lumina đilei, degetarul începù a străluci de bucurie.

Speranța îi revenea și dēnsa ilusiunile.

Nouă descepțiune.

Degetarul fusese scos din fundul lăđii numai pentru a fi dat la giuvaergiu să'i scótă diamantele și rubinele destinate a împodobî bumbi de manșetă.

Din întēmplare nu'i căđù nimerui aminte că aurul se póte topi și astfel scăpà degetarul cu đile.

Slutit și schilăvit o mai duse bietul degetar cățiva ani prin tóte unghiurile casei stăpânei sale.

Găsindu’l odată una din copilele junei dame în o cutie cu bumbi despărechiați, ea se jucă atât cu dânsul până ce’l pierdù, în grădină.

Femei serimane pliveau pe acolo. Una din ele, fără a cugeta la reu, găsindu’l, îl puse în sin.

Vecina și dușmana bieteii lucrătore o vèdù și o denunță.

Înspăimântată, naiva femeie, éráși fără a cugeta mult, aruncă obiectul incriminător, peste gard, în gârla de alături. Astfel spera a scăpa de belea.

Dar’ reul numai cu vèrful degetului de’l atingi, anevoie te mai poți mântui de el.

Nesocotita lucrătore plăti cu viața greșala de a nu fi înapoiat degetarul ce a fost găsit.

Urmărită pentru furt — căci degetarul era străin și aflat pe loc străin — judecătoreii o declară pe femeie culpabilă și condamnară la doi ani de închisóre.

La doi ani, căci degetarul nu fusese de fier, ci de aur.

Doi ani însè n’a împlinit biata lucrătore în négra carceră.

Rușinea o ucise peste puține luni.

Mórtă în spítalul condamnaților, ea zace acum în grópa comună a criminaliștilor.

Acesta fu evenimentul cel mai memorabil din viața degetarului de aur.

Din fundul gârlei nu ’l-a mai putut scóte nimenea.

În mocirlă a remas pentru totdeauna îngropat.

VI.

Din atelierul Elisei se trimise la esposițiunea universală confecțiuni, dantele și brodării ce au făcut epocă în anele industriei.

Comandele din străinătate erau acum atât de numeroase încât șesăzeci de desemnatori formați de Manoil și cinci sute de lucrătore, eleve de ale Elisei, nu puteau lucra destul pentru a satisface tóte cererile.

Fiicele domnului și dómnei Mircescu creară cinci fabrici succursale. Elevele Elisei, cele mai vechi, încă se respândiră prin țera întregă, creând pretutindenea atelieruri noi, nouă industrie.

Atelierul Elisei, fabrica mumă, purta titlul :

„La degetarul de fier.“

Era aședat în propriul seu palat.

Regina țerei aci își făcea hainele sale.

Mantia regelui aci se brodase.

Splendide costume românesci ca aci nicăiurea nu aflai.

Catrințele, fotele, șurțurile nici se vedeau de flori de aur și mētasă. Rosele și viórelele, împletite în ghirlande gracióse păreau rupte din grădină și aședate acolo. Până ce și roua lucia pe dēnsele. Vîlnicele și camașele, subțiri și diafane ca nuorași ușurei, erau preperate cu stele de argint și aceste stele erau atât de minunat lucrate de nu se vedea firul în ele, ci numai schinteiau, ca stele adevērate.

Bine meritată era reputațiunea universală a cuseturelor Elisei.

Bine meritată a fost și medalia „pentru merit“ ce a dobândit dela Rege.

Ea nu numai creă cap-d’-opere de lucru de mâni, ea încă înființă o industrie nouă în

țără ; o industrie ce îmbogăți România întrégă.

Elisa astăzi nu mai este ; dar' opera ei va dura etern.

Tradițiunile fabricii la „degetarul de fier“ se perpetuă : industria română produce dantelele, broderiile și costumele românesce cele mai perfecte.

România nu'și mai trimite banii din țără pentru obiecte de lucs ; ci de aiurea se adună aci comori de aur cu care se plătesc cuseturile femeilor ce lucră cu degetare de fier.

Cât pentru degetarul Elisei el încă tot esistă.

Un învățat propusese să se puie în museul național.

Elisa însă lăsă, cu limbă de mórte „ca nepótele și strănepótele ei să nu piardă dar' să lucre totdeuna cu vechiul degetar de fier.“